

Міністерство освіти і науки України
Національний університет кораблебудування
ім. адм. Макарова
Факультет економіки моря

Кафедра Інтелектуальної цифрової
економіки

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

Оксана КОРНІЄНКО

«15» січня 2024р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття першого (бакалаврського) рівня

На тему: «Розробка та обґрунтування бізнес плану розвитку
підприємства на прикладі ПАТ «Мотор Січ»

Виконала: студентка 5 курсу, групи 54123
Сенютін Кирило Сергійович
спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»
Керівник: к.е.н., доцент Жукова О.Ю.

Миколаїв – 2024р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА**

Факультет економіки моря
Кафедра інтелектуальної цифрової економіки
Освітній рівень – перший
(бакалаврський)
Спеціальність 076 Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність
Освітня програма – Бізнес та приватне підприємництво

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

к.е.н. , доц.

Жукова О.Ю.

ЗАВДАННЯ

**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

Студенту Сенютіну Кирилу Сергійовичу

1. Тема роботи: «Розробка та обґрунтування бізнес плану розвитку підприємства на прикладі ПАТ «Мотор Січ»

Керівник роботи к.е.н., доцент Жукова О.Ю.

2. Затверджені наказом ректора №1501-уч від «27 » грудня »2023 року

Вихідні дані по роботі: монографічні видання, наукові статті, аналітичні матеріали вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, офіційні дані Державної служби статистики України, Інтернет-ресурси

3. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів):

1. Підприємництво як первинна ланка економіки 2. Дослідження ринку і обґрунтування бізнес-ідеї 3. Бізнес-план створення нового підприємства 4. Охорона праці

4. Перелік презентаційних матеріалів : 1. Основні функції підприємницької діяльності. 2. Результати розрахунків показників використання основних фондів та аналіз стану основних засобів підприємства пат «Мотор Січ» за 2020 – 2022 роки 3. Аналіз оборотності активів (ресурс віддачі) на підприємствах ПАТ «Мотор січ», ПАТ «Турбоатом» 4. Аналіз показників рентабельності пат «Мотор Січ» 5. Аналіз показників ліквідності на пат «Мотор Січ» 6. Аналіз показників фінансової стійкості підприємства пат «Мотор Січ» 7. Витрати на виробництво комплектів лопатей 8. План руху грошових коштів інвестиційного проекту з виробництва комплектів лопатей для вертольотів

Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання прийняв
Охорона праці	<i>доцент НУК Мозговий А.М.</i>	10.09.2023	10.01.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Визначення наукового керівника роботи	01.09.2023р. – 05.09.2023р.
2.	Вибір теми роботи та її узгодження з науковим керівником	05.09.2023р. – 10.09.2023р.
3.	Вивчення друкованих та електронних джерел, економічних реалій, методичних та наукових видань з теми роботи	10.09.2023 р. – 26.09.2023 р.
4.	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником	26.09.2023р. – 01.10.2023 р.
5.	Збір статистичної інформації в термін проходження практики на базовому підприємстві (установі, організації)	01.10.2023 р. – 17.10.2023 р.
6.	Розробка теоретичного розділу	17.10.2023р. – 01.10.2023 р.
7.	Розробка аналітичного розділу	01.10.2023р. – 20.11.2023р.
8.	Розробка проектного розділу	20.11.2023р. – 05.12.2023р.
9.	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	05.12.2023 р. – 15.12.2023 р.
11.	Усунення зауважень наукового керівника та завершення роботи	15.12.2023 р. – 06.01.2024 р.
12.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи для перевірки на виявлення збігів/ідентичності/схожості роботи	07.01.2024 р. – 12.01.2024 р.
13.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи на попередній захист	12.01.2024 р.
14.	Усунення зауважень кафедрального захисту та результатів перевірки на виявлення збігів/ідентичності/схожості роботи	12.01.2024 р. – 13.01.2024 р.
15.	Розробка проекту демонстраційного матеріалу та доповіді	13.01.2024 р.
16.	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії	13.01.2024 р. – 14.01.2024 р.
17.	Захист роботи перед АК	19.01.2024

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК ПЕРВИННА ЛАНКА ЕКОНОМІКИ	3
1.1. Соціально-економічна природа підприємства та його основні функції	5
1.2. Роль планування у забезпеченні ефективності підприємницької діяльності.....	10
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «МОТОР СІЧ»	17
2.1. Характеристика підприємства	17
2.2. Оцінка стану та динаміки виробничих ресурсів підприємства	22
2.3. Оцінка результатів роботи підприємства	28
РОЗДІЛ 3. БІЗНЕС-ПЛАН РОЗВИТКУ ПАТ «МОТОР СІЧ»	40
3.1. Резюме	40
3.2. Опис продукту	42
3.3. Маркетинговий план	44
3.4. Виробничий план	48
3.5. Організаційний план	50
3.6. Фінансовий план	53
3.7. Оцінка ризиків	58
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ	61
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	70

АНОТАЦІЯ

Сенютін К.С. «Розробка та обґрунтування бізнес плану розвитку підприємства на прикладі ПАТ «Мотор Січ» – бакалаврська робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр». – Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, 2024.

У кваліфікаційній роботі розглянуті теоретичні засади створення та діяльності підприємства, роль планування у підприємницькій діяльності. Виконано аналіз ринку поштових послуг та обрано організаційно-правову форму підприємства, що створюється. У практичній частині розроблено бізнес-план розвитку підприємства «Мотор Січ», який довів високу ефективність проєкту.

Ключові слова: підприємство, планування, бізнес-план, економічна ефективність, послуги зв'язку.

ANNOTATION

Senyutin K.S. "Development and justification of the business plan for the development of the enterprise on the example of PJSC "Motor Sich" - bachelor's thesis for obtaining the degree of higher education "bachelor". – Admiral Makarov National Shipbuilding University, Mykolaiv, 2024.

The qualification paper examines the theoretical foundations of the creation and operation of the enterprise, the role of planning in entrepreneurial activity. An analysis of the postal services market was performed and the organizational and legal form of the enterprise to be created was chosen. In the practical part, a business plan for the development of the "Motor Sich" enterprise was developed, which proved the high efficiency of the project.

Key words: enterprise, planning, business plan, economic efficiency, communication services.

ВСТУП

Актуальність обраної теми визначається тим, що сучасне бізнес-середовище підприємства ускладнюється низкою факторів, створених ринковим середовищем. Так, швидкі зміни економічних, соціальних, політичних, технічних і технологічних факторів зумовлюють необхідність адаптації підприємств до змін у зовнішньому середовищі та функціонування в умовах невизначеності. Тому необхідно впроваджувати та розвивати бізнес-планування на підприємствах. Бізнес-планування є фундаментальним і необхідним елементом у створенні, розвитку та функціонуванні будь-якого бізнесу. Бізнес-планування допомагає узгодити цілі, місію, стратегію і тактику підприємства з його ресурсами, можливостями і потенціалом. Воно також допомагає проаналізувати можливі ризики і труднощі, які можуть виникнути в процесі організації проекту.

Метою даної кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методологічних знань з бізнес-планування, вивчення основних теоретичних засад функціонування українських підприємств, дослідження сучасного стану ПАТ "Мотор Січ" і на цій основі розробка бізнес-плану його розвитку.

Для досягнення поставленої мети в статті вирішуються наступні завдання:

- Визначення соціально-економічної структури підприємства, його завдань та функцій;
- Дослідження ролі бізнес-планування в забезпеченні ефективної діяльності підприємств
- діагностика загальноекономічної характеристики та виробничих ресурсів ПАТ "Мотор Січ
- Аналіз та оцінка фінансового стану та результатів діяльності ПАТ "Мотор Січ
- Розробка бізнес-плану розвитку ПАТ "Мотор Січ".

Об'єктом дослідження обрано економіко-організаційні складові процесу розробки та обґрунтування бізнес плану розвитку підприємства, на прикладі ПАТ «Мотор Січ».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів застосування бізнес планування на підприємстві, як засобу підвищення ефективності господарської діяльності.

У процесі дослідження використано ретроспективний аналіз, статистичний аналіз, абстрактно-логічний аналіз, схематичний аналіз, табличний аналіз, аналітичний аналіз та методи економічного і фінансового аналізу.

Методологічною основою дослідження стали праці та публікації вітчизняних і зарубіжних вчених з питань фінансового аналізу, бізнес-планування, стратегічного розвитку та маркетингу. Джерелом інформації для виконання кваліфікаційної роботи слугувала фінансова звітність ПАТ "Мотор Січ".

Структурно випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі розглядаються теоретичні аспекти соціально-економічної природи підприємств, основні функції та завдання, які вони виконують, специфіка господарської діяльності в Україні, фактори, що визначають їх структуру та ефективність, а також роль планування в забезпеченні ефективності діяльності підприємства.

У другому розділі проведено оцінку господарської діяльності ПАТ "Мотор Січ" та визначено вихідні передумови для його подальшого розвитку.

У третьому розділі розроблено бізнес-план розвитку ПАТ "Мотор Січ", проведено оцінку економічної ефективності запропонованого бізнес-плану та оцінку ризиків господарської діяльності.

Четвертий розділ присвячено питанням охорони праці на підприємстві.

Робота викладена на 72 сторінках друкованого тексту, містить 9 рисунків, 21 таблицю. Список літератури складається з 24 джерел.

РОЗДІЛ 1

ПІДПРИЄМСТВО ЯК ПЕРВИННА ЛАНКА ЕКОНОМІКИ

1.1. Соціально-економічна природа підприємства та його основні функції

Основними суб'єктами ринкової економіки є різні підприємства. Підприємства є основною організаційно-економічною ланкою в економіці будь-якої країни з ринковою економікою. Регулярна сукупність різних підприємств формує економічну систему країни. Різні підприємства створюються для виробництва товарів і послуг, необхідних споживачам.

Підприємства - це самостійні організації, створені компетентними органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами для систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським кодексом України та іншими законами, і задоволення суспільних та особистих потреб [1].

Хоча існують різні форми організації колективної діяльності, для того, щоб відрізнити підприємства від інших форм, необхідно розглядати підприємство як комерційний суб'єкт, який виробляє продукцію та надає певні послуги з метою задоволення потреб споживачів і суспільства та отримання прибутку. Основними характеристиками, що визначають підприємство як юридичну особу, є

1. організаційна цілісність. Підприємство - це належним чином організована господарська діяльність зі специфічною структурою управління та певними принципами внутрішньої організації.

2. відокремленість власності. Будь-яке підприємство має власні верстати, обладнання, машини, технічні пристрої, матеріали, паливо тощо, якими воно володіє, розпоряджається і використовує у виробничому процесі.

3. відповідальність власника. Підприємства несуть юридичну та економічну відповідальність за своїми зобов'язаннями перед постачальниками, споживачами та державою [11].

Підприємства є юридичними особами і мають право подавати позови від свого імені для вирішення різних питань, скасовувати рішення державних органів, якщо вони є незаконними, або відшкодовувати збитки, понесені в результаті діяльності інших підприємств.

Підприємства діють на ринку з метою задоволення потреб споживачів у певних послугах і товарах та отримання прибутку. Отримання прибутку є одним з основних мотивів створення бізнесу. Для того, щоб підприємство працювало ефективно, його діяльність повинна бути певним чином організована.

Основні цілі підприємства формуються під впливом його місії, яка враховує позицію підприємства в суспільному житті. У широкому розумінні місія - це філософія компанії, призначення та мета існування організації, що відображає її орієнтацію на майбутнє. Місія часто виражається у формі слогану.

Наприклад, місія ПАТ "Мотор Січ" звучить так: "задовольняти потреби споживачів своєї продукції, щоб вони розуміли, що отримують найкраще; впливати на суспільство, щоб суспільство сприймало діяльність компанії як корисну для себе У бізнесі забезпечувати прибуток і зростання доходів акціонерів, а також забезпечувати умови праці та рівень життя співробітників, щоб вони відчували свою важливість, цінність і турботу з боку компанії" [23].

Місія організації формує основу для основних цілей компанії. Мета - це кінцевий стан певної характеристики, яка є важливою для організації і на яку спрямована її діяльність.

Цілі повинні відповідати трьом основним критеріям:

1. вони повинні відповідати бізнес-стратегії та обраним стратегічним альтернативам

2. цілі повинні бути максимально конкретними і розробленими у вигляді кількісних показників, які можна постійно контролювати і регулярно переглядати

3. кількісні показники повинні базуватися на кореляціях між початковим станом компанії та поточним станом її конкурентів [3].

Найважливіші завдання що виконує підприємство зображено на рис. 1.1.

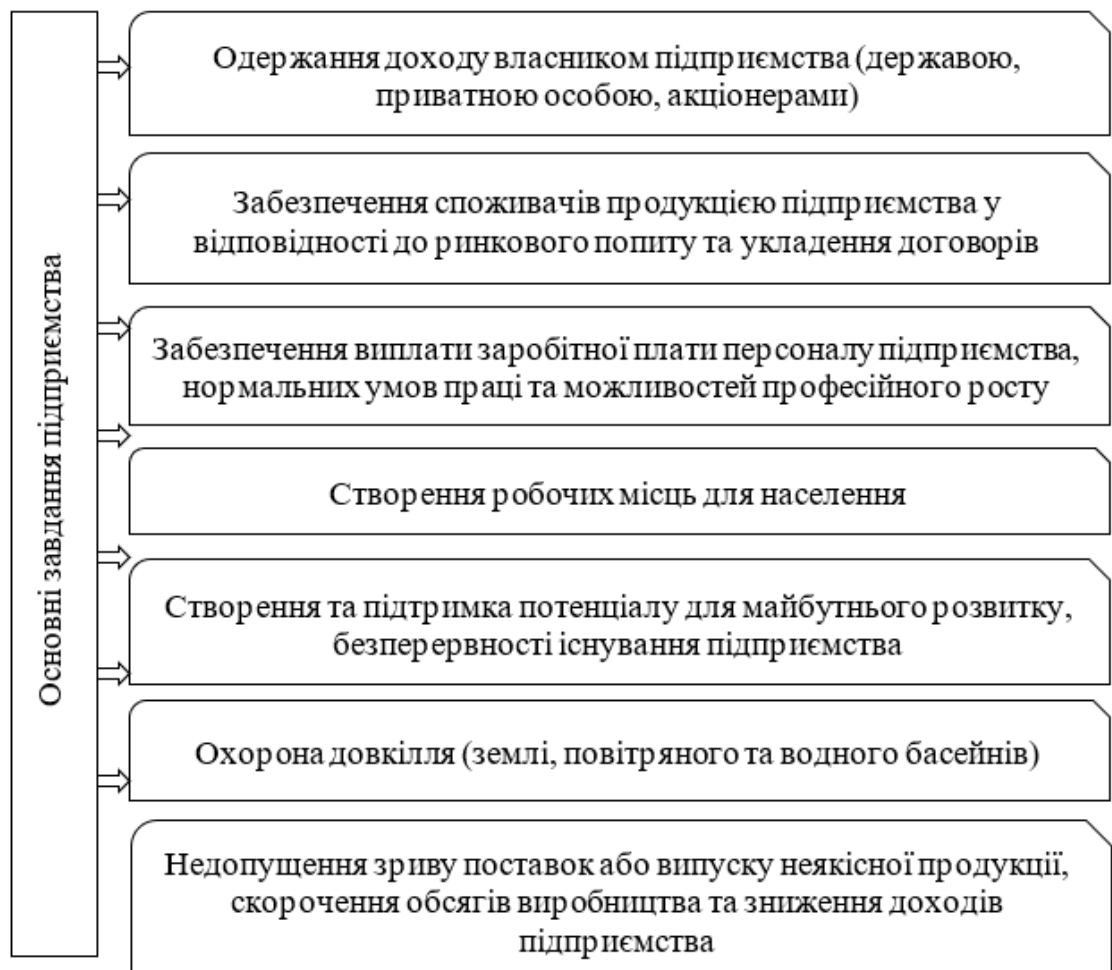

Рис. 1.1. Основні завдання підприємства

Існують певні передумови для становлення та розвитку підприємництва.

Основними з них є наступні:

- Існування конкуренції
- Існування ринкової економіки та пов'язаної з нею економічної свободи;
- Комерціалізація та пошук прибутку
- Відповідальність за результати діяльності

- Наявність ризику;
- Наявність суспільної свідомості, яка проявляється в позитивному ставленні до підприємництва в цілому.

Основними рушійними силами підприємницької діяльності є

- Прагнення людей покращити своє економічне становище та збільшити свої потреби;
- постійне вдосконалення та розвиток матеріального та культурного рівня життя людей
- Безробіття;
- прагнення до незалежності та самовираження; прагнення до творчого життя;

Для більш повного і глибокого з'ясування сутності підприємництва розглянемо його основні функції (рис. 1.2).

Ресурсна функція - це поєднання матеріальних, фінансових, інтелектуальних, знань, трудових та інших ресурсів.

Інноваційна функція проявляється у сприянні створенню та впровадженню нових ідей, науково-технічних та економічних розробок, допомагаючи відкривати нові горизонти та долати різноманітні бізнес-ризики і виклики.

Організаційні функції включають виробництво, збут і рекламу. Вони об'єднують ресурси компанії в оптимальних пропорціях, а також здійснюють моніторинг і контроль за їх використанням.

Стимулююча функція підприємництва - це мотиваційний механізм, спрямований на ефективне використання ресурсів і максимальне задоволення потреб споживачів.

Підприємництво відіграє дуже важливу роль у суспільстві, а вплив підприємств на соціально-економічне життя країни є дуже широким. Основна роль підприємств полягає в тому, щоб виступати каталізатором економічного розвитку в будь-якій країні з ринковою економікою.

Рис. 1.2. Основні функції підприємницької діяльності

Зміни у вітчизняній економіці, підвищення рівня безпеки, правової свободи та порядку, посилення конкуренції та зменшення державного контролю над бізнесом стимулюють інвестиції в національну економіку, створення та розвиток нових підприємств. Інвестиції сприяють розширенню сукупного попиту та сукупної пропозиції. Збільшення кількості підприємств збільшує попит на трудові та матеріальні ресурси, що призводить до зростання зайнятості. Зростають ринки, з'являються нові товари та послуги - все це сприяє швидшому економічному зростанню та розвитку суспільства в цілому.

З метою максимізації прибутку та зменшення витрат бізнес впроваджує різноманітні інновації та розробляє нові технології.

Розвиток підприємництва також сприяє розвитку конкуренції, підвищенню якості продукції (послуг) та максимальному задоволенню потреб споживачів. Підприємництво сприяє раціональному використанню всіх видів ресурсів. Оскільки підприємницька діяльність завжди пов'язана з ризиком, підприємці повинні оцінювати альтернативи для прийняття остаточного рішення. Підприємництво дає відчуття свободи у своїй діяльності та високий стимул до праці через власну зацікавленість [14].

З розвитком підприємницької діяльності змінюється суспільство, у людей формується новий тип мислення. Формується нове покоління людей, сповнене самореалізації, самопожертви та філантропії. Під тиском конкуренції ринок праці наповнюється висококваліфікованими фахівцями, які можуть виконувати свої обов'язки максимально якісно та ефективно.

1.2. Роль планування у забезпеченні ефективності підприємницької діяльності.

Процес бізнес-планування є важливою та невід'ємною частиною створення, розвитку та функціонування будь-якого підприємства. Він гармонізує цілі, місію, стратегію і тактику компанії з її ресурсами, можливостями і потенціалом. Він також дає можливість передбачити економічні та комерційні параметри, необхідні для успішної реалізації проекту. Він також допомагає проаналізувати ризики та виклики, з якими може зіткнутися проект і бізнес в цілому.

Ретельно підготовлений бізнес-план є необхідною умовою для того, щоб бізнес був прибутковим в умовах ринкової економіки. Як показує практика багатьох компаній, бізнес-планування стає все більш важливим і необхідним, оскільки компанії стикаються з невизначеністю, швидкими змінами і трансформаціями у своєму зовнішньому середовищі. Чим швидше і динамічніше відбуваються зміни, чим більш невизначеним є середовище, в якому працює компанія, тим ретельніше вона повинна розробляти стратегії та бізнес-плани для їх реалізації. Якщо компанія не має чіткого плану, це свідчить про те, що нею погано керують. Успіх інвестиційного проекту або бізнесу в цілому, незалежно від його розміру, сфери діяльності або форми організації, можливий лише за наявності реалістичного бізнес-плану, заснованого на чіткому розумінні можливостей, очікувань і орієнтирів.

Планування - це процес постановки цілей і визначення пріоритетів, шляхів, засобів і методів їх досягнення. Роль планування полягає у зниженні рівня невизначеності та забезпеченні безперебійного функціонування бізнесу.

На відміну від інших планових документів у бізнесі, бізнес-планування стосується

1) плануванням нових окремих проектів на підприємстві, 2) плануванням створення незалежних стратегічних одиниць або незалежних бізнес-ліній на підприємстві; та 3) плануванням розвитку перспективних напрямків господарсько-фінансової діяльності на підприємстві;

Таким чином, бізнес-план розробляється з метою створення нового підприємства, розвитку діючого підприємства або обґрунтування економічної ефективності створення нового виду діяльності чи нового стратегічного сектору.

Бізнес-план - це документ, який визначає суть ідеї підприємця, шляхи і способи її реалізації та деталізує ринкові, виробничі, організаційні та фінансові аспекти майбутнього бізнесу і управління ним [4].

Перш ніж розпочати процес планування на підприємстві, необхідно сформулювати зміст і послідовність цього процесу. Змістом процесу планування є встановлення певних структур, принципів і правил прийняття рішень у сфері планування.

Організація планування - це процес дослідження, аналізу вхідної інформації та розробки плану для досягнення цілей організації. На вході враховуються різні дані про клієнтів, конкурентів, попит, наявність ресурсів, необхідних для досягнення цілей, доцільність та ефективність рішень, а на виході складається план на основі наявної інформації та вимог ринку. Під час підготовки плану керівники всіх рівнів окреслюють програму дій, визначають основні цілі та завдання, а також визначають і координують участь різних підрозділів у загальній діяльності. План повинен в кінцевому підсумку гарантувати оптимальний розвиток і функціонування підприємства.

Процес планування на підприємстві відбувається в різні етапи (фази) і є досить формалізованим. Загалом, послідовність може бути виражена шістьма основними етапами (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Класична схема послідовності процесу планування на підприємстві

Фаза планування	Дії
Перша фаза	<i>Постановка проблеми.</i> Сутність її полягає у визначенні завдання, що вимагає вирішення (проблеми). Для цього порівнянням фактичного стану з бажаним, виявляють проблему; аналізують причини, що її викликали; з'ясовують і визначають загальні цілі, що є значущими для постановки проблеми на рівні підприємства, а також деталізовані задачі для її розв'язання з урахуванням наявних обмежень.
Друга фаза	<i>Пошук альтернативних рішень.</i> На цій фазі визначають можливі дії (альтернативи): підбирають варіанти можливих рішень; формують уявлення про вплив чинників за кожною з альтернатив і спільних для них усіх; вибирають ті альтернативи, що підлягають докладному вивченню.
Третя фаза	<i>Оцінювання.</i> Тут оцінюють альтернативи за критерієм досяжності ними найважливіших цілей; оцінюють альтернативи в аспекті їхнього впливу на досягнення цілей за умов передбачуваності, а також за умов неоднозначних очікувань майбутньої ситуації в зовнішньому середовищі; моделюють наслідки реалізації альтернатив за умови зміни самих цілей та обмежень.
Четверта фаза	<i>Прийняття рішення.</i> На цій фазі вибирають альтернативу, що підлягатиме реалізації: зіставляють і аналізують оцінені альтернативи, ураховують результати моделювання; вибирають для реалізації одну з альтернатив, що забезпечує досягнення мети найбільшою мірою.
П'ята фаза	<i>Реалізація.</i> Для здійснення обраної альтернативи докладно розробляють план реалізації; віддають розпорядження про реалізацію, і вона розпочинається.
Шоста фаза	<i>Контроль.</i> На цій фазі з'ясовують успіх реалізації: визначають результати виконання плану; порівнюють фактичні результати із запланованими; аналізують результати відхилень; у разі потреби приймають рішення про новий цикл розгляду проблеми.

Основними функціями, які виконує бізнес-планування в системі управління, є

- Зовнішня: Ознайомлення різних представників бізнес-середовища компанії з сутністю та основними концепціями реалізації бізнес-ідеї;
- внутрішньо: створення цілісного механізму управління реалізацією конкретного проекту. Це відіграє важливу роль у функціонуванні компанії.

Планування на підприємстві здійснюється за певними принципами, основними істинами, які є результатом практичного застосування об'єктивних законів і закономірностей, що слугують основними правилами діяльності. Крім загальних принципів управління, існують деякі принципи, які є специфічними лише для функції планування [11, с. 85].

Перший принцип полягає в тому, що планування має бути об'єктивним і відображати об'єктивну реальність підприємства. Воно повинно відображати предмет дослідження і використовувати економічні закони, які є корисними для його розуміння.

Другий принцип - дотримання маркетингових догм. Необхідно аналізувати ринок і потреби споживачів. На них треба спиратися при плануванні діяльності компанії. Виробляти продукти та послуги, які потрібні клієнтам. Маркетингова орієнтація в бізнес-плануванні виражається в наступних пріоритетах

- При впровадженні нових продуктів і послуг орієнтуватися на потреби ринку, а не на власні можливості компанії;
- Проводити дослідження, вивчати конкурентів та аналізувати потреби споживачів;
- Забезпечити комунікацію між відділами планування та маркетингу.

Третій принцип - "взаємозамінність". Процес планування - це нескінченний вибір альтернатив. Планування відбувається тоді, коли є альтернативи.

Четвертий принцип - безперервність процесу планування. Це один з фундаментальних принципів планування. Створення системи планування в організації має вирішальне значення для забезпечення часової, функціональної та ієрархічної безперервності.

П'ятий принцип - гнучкість. Процес планування повинен забезпечувати можливість коригування планових показників та коригування планово-економічної діяльності підприємства.

Горизонти економічного планування залежать від особливостей продукції і коливаються від одного року (поточне планування) до п'яти років

(стратегічне планування). В умовах кризової економіки горизонт стратегічного планування не перевищує трьох років [11, с. 90].

За термінами дії розрізняють такі види планування:

- Довгострокові плани розробляються на період від п'яти років і більше для вирішення основних стратегічних завдань підприємства. Довгострокові плани є набагато більш ризикованими в умовах кризи та невизначеності політичної та економічної ситуації в країні;
- Середньострокові плани розробляються на період від двох до п'яти років;
- Короткострокові плани - на період до одного року.
- Першочергові плани розробляються для вирішення короткострокових завдань, наприклад, на день, тиждень або місяць.

Методи планування можна класифікувати, як показано в Таблиці 1.2.

Планування можна розділити на такі категорії

- Оперативне планування: використовується для вирішення поточних проблем і завдань, поставлених керівним органом компанії.
- Тактичне планування: використовується для досягнення тактичних цілей господарської діяльності підприємства.
- Стратегічне планування: використовується для досягнення стратегічних цілей підприємства, які здебільшого є середньо- та довгостроковими.

Підсумовуючи роль та важливість планування для бізнесу, основними перевагами бізнес-планування для бізнесу є

- Можливість чітко і ясно формулювати і продумувати проектні ідеї, розраховувати економічну ефективність і перевіряти здійсненність проектів на папері;
- Можливість проаналізувати можливі проблеми та загрози під час реалізації проекту; можливість запобігти невдачам та заощадити час і ресурси;

Загальна класифікація методів планування на підприємстві

Класифікаційна ознака	Метод планування
Вихідна позиція для розробки плану	Ресурсний – планування з орієнтацією на наявні ресурси.
	Цільовий – планування, спрямоване на досягнення поставлених цілей.
Принципи визначення планових показників	Екстраполяційний – визначення напрямів розвитку підприємства на основі ретроспективних тенденцій.
	Інтерполяційний – спочатку це окреслення цілей, а потім планування проміжних показників діяльності.
Спосіб розрахунку планових показників	Дослідно-статистичний, що передбачає планування на основі розрахунків середніх величин показників діяльності підприємства у минулому.
	Факторний – це планування на основі аналізу впливу окремих чинників на динаміку показників діяльності підприємства.
	Нормативний – це планування показників на основі прогресивних норм використання ресурсів.
Узгодженість ресурсів і потреб	Балансовий, що передбачає розробку таблиць-балансів, в яких зіставляють джерела надходження ресурсів і напрями їх витрачення.
	Матричний, що передбачає побудову моделей взаємозв'язків між виробничими підрозділами підприємства і показниками діяльності.

- Якщо бізнес-план правильно складений, він з більшою ймовірністю досягне поставлених цілей; і

Бізнес-планування є однією з основних функцій управління проектами та бізнесом. Як ініціювання нових інвестиційних проектів, так і розвиток існуючого бізнесу починається з планування. Недооцінка планування на підприємстві, ігнорування його важливості або неефективне виконання плану часто призводить до серйозних економічних проблем для підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ

2.1. Загальна характеристика

ПАТ «МОТОР СІЧ» є одним з найбільших підприємств в світі, та єдиним в Україні, які реалізують повний цикл створення сучасних та надійних авіадвигунів від розробки, виробництва й випробування, до супроводу в експлуатації й ремонту.

Публічне акціонерне товариство «МОТОР СІЧ» (надалі – «Компанія») засноване Фондом державного майна України шляхом перетворення суб'єкта підприємницької діяльності – державного підприємства «Мотор Січ». Законом України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. №514-VI, відкрите акціонерне товариство «МОТОР СІЧ» змінило найменування на публічне акціонерне товариство «МОТОР СІЧ». Дата проведення державної реєстрації: 25 травня 1994 [24].

Юридична адреса Компанії: 69068, Запорізька область, м. Запоріжжя, Шевченківський район, проспект Моторобудівників, будинок 15.

Рис. 2.1. Основні види діяльності підприємства ПАТ «Мотор Січ»

Компанія має відокремлені підрозділи та представництва.

Відповідно до статуту, управління компанією здійснюється наступними органами:

- Загальні збори акціонерів;
- Наглядова рада - орган управління та нагляду за діяльністю компанії;

та

- Правління - виконавчий орган товариства;
- Наглядова рада - орган управління товариства.

Вищим органом товариства є Загальні збори акціонерів, які збираються не рідше одного разу на рік.

Наглядова рада є наглядовим органом товариства, який контролює та регулює діяльність виконавчих органів і здійснює захист прав акціонерів.

Правління - постійно діючий виконавчий орган, який здійснює управління поточною діяльністю товариства [24].

Ревізійна комісія призначається Загальними зборами та здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю товариства.

Середньооблікова кількість штатних працівників (осіб): 16 899; середня кількість позаштатних працівників (осіб): 108.

Фонд оплати праці у 2022 році: 2 494 056,6 тис. грн. У 2022 році кадрова політика АТ "МОТОР СІЧ" спрямована на побудову навчально-науково-виробничого комплексу спільно з низкою навчальних закладів Запорізької області, регіону та України. Це передбачає реалізацію програм дуального навчання для забезпечення цільової підготовки кадрів, необхідних підприємствам. Пріоритетними напрямками є: забезпечення виробництва кваліфікованими робітниками та спеціалістами; розвиток кадрового резерву; оптимізація структури та чисельності працівників; зміцнення виробничої дисципліни; підвищення кваліфікації технічного персоналу, зокрема у сфері вертольотобудування та композитних матеріалів; підвищення особистісного розвитку та інтелектуально-творчого потенціалу кожного працівника, створення необхідних умов для розвитку підприємства та реалізація молодіжної політики "Мотор Січ" [24].

Історія підприємства - це поетапне створення та освоєння в серійному виробництві нових двигунів, кожен з яких став значною віхою у розвитку вітчизняного авіабудування. Представниками наступного покоління стали газотурбінні двигуни AI-20, AI-24, AI-25, AI-25ТЛ, AI-9, AI-9В, ТВ3-117В, Д-36, Д-136, Д-18Т для літаків Іл-18, Іл-38, Бе-12, Ан-8, Ан-10, Ан-12, Ан-32, Ан-24, Ан-26, Ан-30, Як-40, L-39, К-8J, Як-42, Ан-72, Ан-74, Ан-124 — «Руслан», Ан-225 — «Мрія», а також вертольотів Ка-27, Ка-28, Ка-29, Ка-31, Ка-32, Ка-50, Ка-50-2, Ка-52, Мі-8МТ, Мі-14, Мі-17, Мі-171, Мі-172, Мі-24, Мі-25, Мі-26 [23].

ПАТ "Мотор Січ" - одна з найбільших компаній у світі і єдина в Україні, яка реалізує повний цикл виробництва надійних, сучасних авіаційних двигунів. Від розробки проекту до виробництва, ремонту та обслуговування. Двигуни української компанії конкурують з двигунами провідних виробників провідних країн світу.

В даний час компанія випускає близько 60 типів і різновидів двигунів, які встановлюються і експлуатуються на більш ніж 80 типах літаків і вертольотів різних класів і застосувань. Двигунами "Мотор Січ" оснащений найбільший і найпотужніший літак у світі - Ан-225 "Мрія".

На базі авіаційних двигунів компанія випускає лінійку промислових газотурбінних приводів різної потужності і призначення, розроблених на основі авіаційних двигунів. Також виробляє мобільні електростанції (пересувні та блокові) та інше наземне обладнання.

Компанія надає широкий спектр послуг, включаючи ремонт і модернізацію вертольотів Мі-8 та інших вертольотів того ж класу.

Також виробляє широкий спектр наземної та споживчої продукції (навісне обладнання для вертольотів Мі-2, двигуни внутрішнього згоряння, комплектуючі, сільськогосподарську техніку, силові установки, бензопили, сепаратори, побутові товари, автомобільну продукцію, товари для саду та городу, медичні товари, такі як кохлеарні імплантати).

Компанія також надає послуги з навчання та має льотну школу.

ПАТ "Мотор Січ" бере активну участь у проектах з будівництва, ремонту та модернізації вертольотів у рамках програми вертольотобудування. Серед них - модернізація вертольота Мі-8 до профілю Мі-8МСБ шляхом встановлення нового двигуна ТВ3-117ВМА-СБМ1В 4Е власної розробки, модернізація вертольота Мі-2 до профілю Мі-2МСБ шляхом встановлення двигуна нового покоління АІ-450М, вертольоти СМБ-2 та СМБ-6 [23].

Мета компанії - виробляти довговічну і надійну техніку, яка повністю відповідає вимогам замовника і пропонує максимальну зручність для споживача.

Продукція компанії використовується в більш ніж 100 країнах світу, доводячи свою високу якість і надійність.

ПАТ "Мотор Січ" зарекомендувало себе на світовому ринку як виробник продукції з високими технічними характеристиками на авторизованих виробничих потужностях. Виробництво і ремонт авіаційних двигунів дозволено Авіаційним реєстром Авіаційного комітету (МАК) і Державіаслужбою України. Крім якісного ремонту на заводі, фахівці компанії розвинули мистецтво ремонту двигунів з помірним ремонтом в польових умовах, гарантуючи високу якість виконуваних робіт [23].

Публічне акціонерне товариство "МОТОР СІЧ", відповідно до свого статуту, є недержавною організацією з правом відкриття поточного або розрахункового рахунку і має 23 структурних підрозділи в різних регіонах України та представництва в Києві, Москві та Делі [23].

Ринок авіаційних двигунів є дуже складним сектором аерокосмічної галузі через інтенсивність конкуренції та унікальність продукції. Основними конкурентами компанії на цьому ринку є Pratt & Whitney Corporation (Канада), General Electric (США) та Snecma/Turbomeca (Франція). З метою утримання своїх позицій на світовому ринку компанія впровадила низку системних заходів, спрямованих на підвищення якості та покращення характеристик своєї продукції.

З метою утримання своїх позицій на світовому ринку ПАТ "Мотор Січ" регулярно проводить системну роботу, спрямовану на поліпшення

характеристик і якості продукції, що випускається. Компанія регулярно розробляє нові продукти і технології, які зроблять її більш конкурентоспроможною. Компанія розвиває систему сервісного обслуговування і має мережу сервісних центрів у всіх регіонах, де експлуатується її техніка. У процесі реалізації нової авіаційної програми компанія диверсифікує свій асортимент продукції та вивчає нові ринки і можливості, які можуть принести регулярні замовлення в майбутньому.

ПАТ "Мотор Січ" докладает значних зусиль для збереження та розширення ринків збуту. Компанія плідно співпрацює з низкою партнерів на Близькому Сході, в Африці, Південно-Східній Азії та США.

У 2022 році найбільшими споживачами продукції компанії були Китай, Алжир, Об'єднані Арабські Емірати, Індія, США, Чехія та В'єтнам. Колишні країни СНД також є важливими ринками для компанії.

Це ж стосується і українського ринку. Підприємство постачає і ремонтує різні авіаційні двигуни ТВ3-117, авіаційні двигуни AI-9, вертольоти і головні редуктори вертольотів для потреб Міністерства оборони України, Національної гвардії, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та інших замовників. Відремонтовані та модифіковані двигуни, а також наземне обладнання. У 2022 році найбільшими споживачами в Україні були Міністерство оборони України, "Українські вертольоти" (Київ) та "Авіакон" (Конотоп) [23].

2.2. Оцінка стану та динаміка виробничих ресурсів підприємства

З економічної точки зору, виробничі ресурси - це природні, людські та створені людиною фактори, які виробляють живі блага. До виробничих ресурсів належать обладнання та інструменти, машини та механізми, будівлі та споруди виробничого призначення, сировина та матеріали, паливо та енергія, засоби транспорту та зв'язку, земля та дороги, трубопроводи та лінії електропередач, нарешті, незліченна кількість робочої сили та інше, словом, все, що використовується у виробництві [12].

Основні засоби (ОЗ) - це матеріальні активи, які підприємство утримує для досягнення своїх цілей та/або задоволення своїх потреб. Вони можуть використовуватися у виробництві або експлуатації, при постачанні товарів, виконанні робіт або наданні послуг, а також можуть здаватися в оренду іншим організаціям [13].

Іншими словами, основні засоби - це активи, що використовуються організацією в процесі її діяльності для досягнення певної мети або виконання певного завдання. Інформація про основні засоби на ПАТ "Мотор Січ" представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Склад основних засобів ПАТ «Мотор Січ»

Найменування основних засобів	Основні засоби всього, тис. грн			Відхилення 2022 від 2021	
	2022	2021	2022	Абсолют., тис. грн.	Відносне, %
1. Виробничого призначення:	5950691	6503856	6120276	-383580	-5,90
будівлі та споруд	1863666	2134432	2146098	11666	0,55
машини та обладнання	2533513	2579992	2355325	-224667	-8,71
транспортні засоби	571229	556641	538000	-18641	-3,35
Інші	982283	1232791	1080853	-151938	-12,32

Розглянувши структуру основних засобів ми бачимо, що протягом 2021-2022 років вона не значно змінилася. Найбільшу питому вагу в складі основних засобів займають машини та обладнання як у 2021 так і 2022 році 39,7% і 38,5% відповідно. Будівлі та споруди мають також значну питому вагу: у 2021 р. – 32,8%, у 2022 р. 35,1% загальної вартості. Транспортні засоби як у 2021 так і 2022 році 8,6% і 8,8% відповідно.

Решта основних засобів займають зовсім незначну частину в загальній структурі всіх основних засобів. Орендовані основні засоби у досліджуваному

періоду не залучалися, що свідчить про незалежність підприємства. Аналіз стану основних засобів наведений у табл. 2.2

Таблиця 2.2

Аналіз стану основних засобів ПАТ «Мотор Січ» за 2021 – 2022 р.р.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2022 від 2021	
				Абсолют.,	Відносне,
				тис. грн.	%
Первісна вартість основних засобів, тис. грн	11034932	12256510	12761738	505228	4,1
Знос, тис. грн	4491621	5439058	6309636	870578	16,0
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,41	0,44	0,49	0,05	11,4
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,84	0,90	0,96	0,06	6,7

Коефіцієнт оновлення свідчить про частку основних засобів, які надійшли за досліджуваний період у загальній вартості основних засобів на кінець року [17]:

$$\text{Коеф. оновлення осн. засобів} = \frac{\text{Вартість основних засобів, що надійшли}}{\text{Залишкова вартість основних засобів на кін. року}} \quad (2.1.)$$

Коефіцієнт зносу показує, яка частка зношених засобів у загальній кількості основних засобів. Як свідчать данні табл. 2.2., майно підприємства зношене на 49% і темпи оновлення майна зростають (коефіцієнт оновлення у 2022 році збільшився на 6,7%).

Фондовіддача показує, скільки гривень виручки (прибутку) припадає на 1 грн. основних фондів. Зростання фондовіддачі у звітному періоді свідчить про підвищення якості використання основних фондів [20]:

$$\text{Фондовіддача} = \frac{\text{Обсяг виготовленої продукції (робіт, послуг)}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів}} \quad (2.2.)$$

Фондомісткість – обернений до фондовіддачі показник, який показує, скільки гривень вартості основних засобів забезпечує отримання підприємством 1 грн. чистої виручки [20]:

$$\text{Фондомісткість} = \frac{\text{Середньорічна вартість основних засобів}}{\text{Обсяг виготовленої продукції (робіт, послуг)}} \quad (2.3.)$$

На динаміку фондовіддачі впливають такі фактори:

- 1) зростання або зниження обсягів виробництва продукції;
- 2) коливання ціни на продукцію;
- 3) зміна показника рентабельності продукції, необоротних активів;
- 4) зміна частки активних фондів у загальній їх величині;
- 5) зміни фондовіддачі активної частини основних фондів.

Результати розрахунків показників використання основних фондів, таких як фондовіддача, фондомісткість та фондоозброєність, наведено в табл. 2.3.

З таблиці 2.3. ми бачимо що за період з 2021 по 2022 роки фондовіддача зросла, а фондомісткість відповідно знизилась. У 2021 році було вироблено продукції та надано послуг на суму 1,5 гривні на кожну використовувану гривню основних засобів. З 2022 року показник зростає до 1,72 гривню.

Таблиця 2.3

Результати розрахунків показників використання основних фондів
підприємства ПАТ «Мотор Січ»

Показники	Роки			Відхилення 2022 від 2021	
	2020	2021	2022	Абсолют., тис. грн.	Відносне, %
Фондоозброєність, тис. грн/чол.	291,09	331,63	392,61	60,98	18,4
Фондовіддача, тис. грн.	1,88	1,50	1,72	0,22	14,9
Фондомісткість, тис. грн.	0,53	0,67	0,58	-0,09	-13,0
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, послуг), тис. грн	12755102	10015321	11432216	1416895,0	14,1
Середньорічна залишкова сума основних засобів, тис. грн.	6788469	6680381,5	6634777	-45604,5	-0,7
Середньооблікова чисельність промислово-виробничого персоналу підприємства (осіб)	23 321	20 144	16 899	-3245,0	-16,1

Причиною такої тенденції є оптимізація структури основних засобів. Також спостерігається підвищення обсягу продажів.

Також ми можемо спостерігати значне зростання фондоозброєності з 2016 по 2022 роки показник збільшився на 143.55 тис. грн./осіб. А з 2021 по 2022 на 60,98 тис. грн./осіб. Значний ріст показника за останній звітний рік пов'язаний із значним зменшенням чисельності працівників. Загалом ми бачимо, що ефективність управління основними засобами в компанії зростає.

Оборотність активів - показник ділової активності, який демонструє ефективність використання активів компанії. Коефіцієнт є співвідношенням між виручкою і середньорічною сумою активів [20]. Розраховується за формулою 2.4..

Таблиця 2.4

Аналіз оборотності активів (ресурсовіддачі) ПАТ «Мотор Січ»

Показник	Рік			Відхилення 2022 від 2021 (+,-)
	2020	2021	2022	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, послуг), тис. грн	12755102	10015321	11432216	1416895
Середньорічна сума активів, тис. грн.	27836480,5	27263131,5	27512909	249777,5
Коефіцієнт оборотності активів	0,46	0,37	0,42	0,05

Таблиця 2.5

Аналіз оборотності активів (ресурсовіддачі) ПАТ «Турбоатом»

Показник	Рік			Відхилення 2022 від 2021 (+,-)
	2020	2021	2022	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, послуг), тис. грн	2615427	2822845	1465531	-1357314
Середньорічна сума активів, тис. грн.	7390817	7487511	7488772,5	1261,5
Коефіцієнт оборотності активів	0,35	0,38	0,20	-0,18

Таблиця 2.6

Аналіз оборотності активів (ресурсовіддачі) ПАТ «Сумське НВО»

Показник	Рік			Відхилення 2022 від 2021 (+,-)
	2020	2021	2022	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, послуг), тис. грн	759815	766083	802994	36911
Середньорічна сума активів, тис. грн.	5805021	4989166	4054433	-934733
Коефіцієнт оборотності активів	0,13	0,15	0,20	0,04

Показник відображає скільки товарів та послуг продано на кожну гривню використаних активів, за досліджуваний період часу.

$$\text{Оборотність активів (за рік)} = \frac{\text{Чистий дохід (виручка)}}{\text{Середньорічна сума активів}} \quad (2.4.)$$

Нормативного значення для показника оборотності активів, як такого, не має, все залежить від сфери діяльності компанії.

Щоб сформулювати висновок про оборотність активів, зрозуміти чи достатня вона. Потрібно розглядати показник в динаміці, звертати увагу на тенденцію показника. А також варто порівняти показник із значеннями цього показника конкурентів, або підприємств які працюють в тій же сфері діяльності. Дослідження показника зображено в табл. 2.4, табл. 2.5. табл. 2.6.

За даними таблиці 2.4. ми бачимо, що ефективність використання активів компанії ПАТ «Мотор Січ» підвищується. Якщо в 2021 р. на кожну гривню залучених коштів було надано послуг на суму 0,37 гривень, то в 2022 р - вже 0,42.

На підприємстві ПАТ «Турбоатом» коефіцієнт оборотності знижується. Якщо в 2021 р. на кожну гривню залучених коштів було надано послуг на суму 0,38 гривень, то в 2022 р - вже 0,20. (табл. 2.5.)

На підприємстві ПАТ «Сумське НВО» коефіцієнт оборотності підвищується. Якщо в 2021 р. на кожну гривню залучених коштів було надано

послуг на суму 0,15 гривень, то в 2022 р - вже 0,20. Але залишається на такому ж рівні як і в ПАТ «Турбоатом». (табл. 2.6.)

Проаналізувавши оборотність активів подібних підприємств в даній галузі, можна зробити висновок що показник ресурсовіддачі на підприємстві ПАТ «Мотор Січ» знаходиться на високому рівні, та перевищує в два рази аналогічні показники подібних підприємств машинобудівної промисловості, а також зростає за аналізований період з 2021 по 2022 р.

В ході оцінки стану та динаміки виробничих ресурсів підприємства було визначено, що основні засоби підприємства знаходяться в задовільному стані, оренда основних засобів не здійснюється, що говорить про незалежність підприємства.

Як свідчить коефіцієнт зносу основних засобів майно підприємства зношене на 49% і темпи оновлення майна зростають (коефіцієнт оновлення у 2022 році збільшився на 6,7% порівняно з 2021 роком).

За аналізований період фондovіддача зросла, а фондомісткість відповідно знизилась. Також ми спостерігали значне зростання фондоозброєності.

Проаналізувавши оборотність активів підприємства ПАТ "Мотор Січ" та порівнявши показник з подібними підприємствами, які працюють в галузі важкого машинобудування, на території України. Ми побачили, що показник ресурсовіддачі на аналізованому підприємстві знаходиться на високому рівні, та перевищує в два рази аналогічні показники проаналізованих підприємств в галузі.

Спираючись на данні розрахунків можна зробити висновок, що підприємство ефективно використовує виробничі ресурси.

2.3. Оцінка результатів роботи підприємства

Для того, щоб проаналізувати ефективність господарської діяльності підприємства, аналізується фінансовий стан підприємства. Аналіз фінансового

стану компанії показує, якою мірою компанія володіє фінансовими ресурсами, необхідними для ведення бізнесу. Такий аналіз також дає загальне уявлення про фінансовий стан компанії. Такий аналіз також дозволяє охарактеризувати платоспроможність і фінансову стабільність компанії та дає загальне уявлення про її господарську діяльність.

Потреба в оцінці ефективності виробничої діяльності підприємства випливає з необхідності планування нових цілей, принципів і засад, спрямованих на задоволення потреб споживачів і вимог ринку.

Аналіз продуктивності займає важливе місце в системі управління господарською діяльністю підприємств. На основі результатів оцінки приймаються управлінські рішення щодо подальшого розвитку підприємства.

Розрахунок показників ефективності вимагає наявності необхідного набору первинних даних, що відображають реальний виробничий процес і його стан у всіх сферах системи управління. Основним джерелом інформації для проведення комплексного економічного аналізу є баланс ПАТ "Мотор Січ" (звіт про фінансові результати діяльності підприємства) [10].

На фінансовий стан підприємства впливають всі аспекти його діяльності, такі як збільшення доходів, зниження собівартості продукції, підвищення ефективності виробничо-фінансової діяльності, виконання виробничих планів, налагодження системи збуту, оптимізація витрат і налагодження відносин з постачальниками.

Основною метою аналізу фінансового стану підприємства є виявлення причин його нестабільного становища та пошук шляхів його покращення.

Аналіз фінансового стану ПАТ "Мотор Січ" починається з оцінки показників рентабельності (табл. 2.7).

Рентабельність активів показує, наскільки ефективно використовуються активи підприємства для отримання прибутку. Він розраховується як відношення чистого прибутку (або чистого збитку) до середньорічної вартості активів [22]:

$$\text{Рентабельність активів} = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Середньорічна сума активів}} \times 100\% \quad (2.5.)$$

Високе значення показника говорить про хорошу роботу підприємства. Як видно з розрахунків, рентабельність активів на протязі періоду дослідження має позитивну тенденцію. В 2022 році компанія ПАТ «Мотор Січ» отримала 3,30 копійок чистого прибутку на кожен вкладений гривню активів, більше ніж в 2021 році - 2,47. Чинниками підвищення показника є збільшення чистого прибутку, та оптимізація структури оборотних коштів.

Таблиця 2.7

Аналіз показників рентабельності ПАТ «Мотор Січ»

Показники	Роки			Відхилення 2022 року від 2021	
	2020	2021	2022	Абсолютне тис. грн.	Відносне, %
Чистий прибуток, тис. грн.	668473	672632	906645	234013,0	34,8
Середньорічна сума активів, тис. грн.	27836480,5	27263131,5	27512909	249777,5	0,9
Середньорічна сума основних засобів і запасів, тис. грн.	20658790	20347679,5	20437568,5	89889,0	0,4
Середньорічна сума власного капіталу, тис. грн.	19700463	19682503	19792264	109761,0	0,6
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, послуг), тис. грн.	12755102	10015321	11432216	1416895,0	14,1
Фінансові результати від операційної діяльності, тис. грн.	1559015	620211	1964257	1344046,0	216,7
Рентабельність активів, %	2,40	2,47	3,30	0,83	33,6

Оскільки рентабельність активів формується під впливом усіх внутрішніх і зовнішніх факторів, резерви поліпшення цього показника можна знайти в усіх сферах діяльності компанії. Оптимізація структури активів може зменшити обсяг активів і підвищити рентабельність за умови, що отриманий прибуток збільшиться або залишиться на тому ж рівні. Загалом необхідно працювати над зменшенням витрат і збільшенням доходів [8].

Різниця між рентабельністю виробничих активів і рентабельністю активів полягає в тому, що перший показник враховує лише виробничі активи, тобто активи, які беруть участь у виробничому процесі. До них відносяться основні засоби (вхідні у виробничий процес), запаси тощо. Індикатор розраховується як відношення чистого прибутку до середньорічної вартості виробничих активів (Рівняння 2.6). Це показник ефективності виробничого процесу компанії. Очевидно, що підприємства будуть зацікавлені у високому значенні цього показника. Це пов'язано з тим, що він свідчить про ефективне використання активів, задіяних у процесі генерування доходу [6].

$$\text{Рентабельність виробничих фондів} = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Середньорічна сума осн. засобів і запасів}} \times 100\% \quad (2.6.)$$

Рентабельність виробничих фондів зростає в аналізованому періоді. Якщо в 2021 році кожна гривня, вкладена в ці елементи активів, дозволила отримати 3,31 копійок чистого прибутку, то в 2022 році підприємство отримало 4,44 копійок на кожную гривню, вкладену в ці елементи активів. Таким чином, виробничий процес в ПАТ «Мотор Січ» є ефективним.

Рентабельність власного капіталу – показник, що вказує, наскільки ефективно використовується власний капітал, тобто скільки прибутку було згенеровано на кожную гривню залучених власних коштів. Розраховується як співвідношення чистого прибутку компанії за період і середньої вартості власного капіталу за цей же період [6]:

$$\text{Рентабельність власного капіталу} = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Середньорічна сума власного капіталу}} \times 100\% \quad (2.7.)$$

Розглядання показника в динаміці допомагає виявити зміни в прибутковості. Якщо, протягом досліджуваного періоду, спостерігається позитивна тенденція, і показник зростає, це говорить про здатність підприємства генерувати прибуток.

Із розрахунків, ми бачимо, що показник має позитивну тенденцію. В 2021 році кожна гривня власних коштів дозволяла отримати 3,42 копійки

чистого прибутку, то в 2022 році – 4,58. Ефективність використання власного капіталу є високою.

Рентабельність продажів по чистому прибутку (рентабельність виручки) – показник прибутковості, який вказує на обсяг чистого прибутку (виручки компанії, за вирахуванням операційних витрат, відсотків, податків і іншого), який генерує кожна гривня продажів. Показник розраховується як співвідношення чистого прибутку до обсягу продажів. Значення вказує на частку виручки компанії, яка залишається після вирахування всіх витрат за поточний період [22]:

$$\text{Рентабельність виручки} = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Чистий дохід (виручка)}} \times 100\% \quad (2.8.)$$

У 2022 році рентабельність продажів за чистим прибутком зросла, в результаті чого чистий прибуток склав 7,49 копійок на гривню порівняно з 6,72 копійок у 2021 році. Це дуже хороший результат і свідчить про оптимізацію витрат на "Моторсічі".

Чистий прибуток формується під впливом низки факторів, які безпосередньо впливають на доходи та витрати. Можливості для покращення цього показника можна знайти в операційній, інвестиційній та фінансовій сферах діяльності підприємства. Зниження витрат на фінансування, оптимізація витрат на виробництво і реалізацію продукції та інші заходи можуть сприяти підвищенню рентабельності продажів.

Рентабельність продажів (операційна маржа) - це показник прибутковості, який вимірює розмір операційного прибутку (валовий прибуток мінус операційні витрати) з кожної гривні продажів. Операційна маржа вимірює частку грошей, що залишається після вирахування собівартості реалізації та інших операційних витрат з обороту. Чим вища операційна маржа, тим нижчий фінансовий ризик компанії, тобто її здатність сплачувати свої фіксовані витрати, наприклад, відсоткові зобов'язання. Цей

показник розраховується як відношення прибутку від реалізації до загального обсягу продажів [22]:

$$\text{Маржа операційного прибутку} = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Середньорічна сума осн. засобів і запасів}} \times 100\% \quad (2.9.)$$

Операційна маржа за звітний рік стала позитивною і склала 63,96%.

Операційна маржа "Мотор Січі" зросла на 63,96%. Наприкінці дослідження компанія досягла операційного прибутку в розмірі 17,18 копійок на оборот. Це при тому, що товарообіг збільшився лише на 12,4%. Це свідчить про те, що у 2022 році операційні витрати будуть управлятися більш ефективно. Факторами, що сприяють підвищенню операційної ефективності, є зниження собівартості продукції та послуг, а також оптимізація витрат на збут.

Критеріями, що використовуються для оцінки фінансового стану компанії в короткостроковій перспективі, є ліквідність і платоспроможність.

"Ліквідність" означає, що конвертація активів у платіжні інструменти не є проблематичною. Чим коротший час, необхідний для перетворення певного виду активів у грошові кошти, тим вища його ліквідність. Таким чином, ліквідність суб'єкта господарювання - це його здатність конвертувати свої активи в платіжні інструменти для погашення своїх короткострокових зобов'язань [8].

У міжнародній практиці найчастіше використовують такі показники ліквідності

- Коефіцієнт загальної ліквідності
- Коефіцієнт ліквідності.
- Коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт поточної ліквідності (Коефіцієнт покриття) - показує співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань; це індикатор здатності компанії відповідати за поточними зобов'язаннями за допомогою оборотних активів показник демонструє, скільки в компанії є гривень оборотних коштів на кожну гривню поточних зобов'язань [22]:

Таблиця 2.8

Аналіз показників ліквідності на ПАТ «Мотор Січ»

Показники	Роки			Відхилення 2022 від 2021	
	2020	2021	2022	Абсолют., тис. грн.	Відносне, %
Вартість оборотних активів на кінець періоду, тис. грн	19731497,0	18807255,0	20384099,0	1576844,0	8,4
Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн	4198963,0	4542508,0	4465474,0	-77034,0	-1,7
Сума запасів, тис. грн	13375041,0	13959555,0	13646028,0	-313527,0	-2,2
Гроші та їх еквіваленти, тис. грн	1432723,0	741780,0	1616979,0	875199,0	118,0
Коефіцієнт поточної ліквідності	4,70	4,14	4,56	0,42	10,3
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,51	1,07	1,51	0,44	41,4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,34	0,16	0,36	0,20	121,7

$$\text{Коефіцієнт поточної ліквідності} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.10.)$$

Норматив для цього показника - дві-три одиниці на одиницю боргу, на кінець 2022 року ПАТ "Мотор Січ" мало вищий, ніж зазвичай, коефіцієнт - 4,56 грн на одиницю поточних зобов'язань порівняно з 1 грн поточних зобов'язань. Загалом результати цього розрахунку свідчать про те, що протягом аналізованого періоду компанія була здатна вчасно виконувати свої поточні зобов'язання.

Коефіцієнт поточної ліквідності є показником короткострокової ліквідності підприємства і вимірює його здатність своєчасно виконувати свої

короткострокові зобов'язання за рахунок високоліквідних активів, що розраховується за формулою 2.11. Ліквідні активи включають грошові кошти та їх еквіваленти, високоліквідні фінансові інвестиції та дебіторську заборгованість. Цей показник подібний до показника ліквідності, оскільки показує платоспроможність підприємства. Однак коефіцієнт поточної ліквідності є більш консервативним і точним, оскільки дозволяє виключити неліквідні оборотні активи [6]:

$$\text{Коефіцієнт швидкої ліквідності} = \frac{\text{Сума об.активів} - \text{Сума запасів}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.11.)$$

Оптимальне значення показника залежить від галузі та особливостей підприємства. Нормативні значення показника коливаються від 0,5 до більше 1. Таке значення свідчить про те, що підприємство має достатньо ліквідних оборотних коштів для своєчасного погашення заборгованості [8].

Розрахунки показують, що у 2021 році показник знаходився в нормативному діапазоні 1,07 грн поточних активів на 1 грн зобов'язань; у 2022 році показник дуже сильно зріс і становив 1,51 грн поточних активів на 1 грн поточних зобов'язань. Протягом усього досліджуваного періоду цей показник залишався на досить високому рівні та демонстрував позитивну динаміку. Це свідчить про те, що підприємство має достатньо ліквідних оборотних коштів для своєчасного погашення своїх зобов'язань.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності - це відношення найбільш ліквідної частини активів до поточних (короткострокових) зобов'язань. До найбільш ліквідної частини активів відносяться грошові кошти та їх еквіваленти. Цей показник показує частку поточних зобов'язань компанії, що підлягають негайному погашенню [22]:

$$\text{Коеф. абсолютної ліквідності} = \frac{\text{Грошові кошти та їх еквіваленти}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.12.)$$

Порогове значення індикатора знаходиться в діапазоні від 0,1 до 0,2. Значення нижче норми свідчить про те, що компанія не в змозі виконати свої

зобов'язання вчасно, якщо термін виконання був прискорений. Однак, якщо показник вищий за норму, це також не дуже добре і може свідчити про те, що компанія має проблеми, а отже, управління фінансовими результатами є неефективним. На відміну від виробничих активів, грошові кошти не беруть участі у процесі виробництва та реалізації продукції і не приносять підприємству доходу. Тому високий коефіцієнт ліквідності може свідчити про те, що значна частина капіталу компанії спрямована на формування невикористаних активів.

Розрахунки показують, що у 2021 році показник знаходиться в межах норми - на 1 грн поточних зобов'язань припадає 0,16 грн грошових коштів; у 2022 році значення показника зросло вище норми до 0,36. Це свідчить про те, що частина вільних коштів спрямовується на формування невикористаних активів. Щоб зменшити це значення, необхідно спрямувати частину вільних коштів, наприклад, на придбання корпоративних облігацій. Таким чином можна реалізувати більше прибутку при збереженні ліквідності.

Далі було проаналізовано показники фінансової стійкості ПАТ "Мотор Січ" (табл. 2.9).

Коефіцієнт фінансової стійкості - це показник здатності підприємства зберігати платоспроможність у довгостроковій перспективі. Коефіцієнт фінансової стійкості розраховується як відношення власного капіталу та постійних зобов'язань до загальної суми зобов'язань [2].

Порогове значення знаходиться в межах від 0,7 до 0,9. Значення нижче порогового свідчить про слабку фінансову стійкість. Зазвичай, діючі компанії не мають показників, вищих за це значення.

Формула розрахунку:

$$\text{Коеф. фінансової стійкості} = \frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Сума пасивів}} \quad (2.13)$$

Таблиця 2.9

Аналіз показників фінансової стійкості підприємства ПАТ «Мотор Січ»

Показник	Рік			Відхилення 2022 від 2021	
	2020	2021	2022	Абсолют., тис. грн..	Віднос., %
Власний капітал та резерви	20019493	19345513	20239015	893502	4,6
Довгострокові зобов'язання	3426123	2993663	3439645	445982	14,9
Сума пасивів (баланс пасивів)	27644579	26881684	28144134	1262450	4,7
Поточні зобов'язання і забезпечення	4198963	4542508	4465474	-77034	-1,7
Необоротні активи	7912794	8069806	7759816	-309990	-3,8
Сума запасів	13375041,0	13959555	13646028	-313527	-2,2
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,85	0,83	0,84	0,01	1,2
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами запасів	0,91	0,81	0,91	0,11	13,2
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,78	0,74	0,79	0,05	6,6
Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування)	2,63	2,57	2,56	-0,01	-0,3

Розрахунки показують, що 84% активів компанії фінансується за рахунок перманентного капіталу та довгострокових зобов'язань. Це свідчить про те, що у компанії є достатні можливості для розвитку і ймовірність банкрутства мінімальна.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами запасів є показником достатності довгострокових коштів компанії для забезпечення безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції. Цей показник розраховується як відношення власного оборотного капіталу до запасів. Значення індикатора показує, яка частка запасів фінансується за рахунок безперервного постачання ресурсів. Порогове значення - 0,5 або вище [9].

Розраховується за формулою:

$$\text{Забезпеч. власн. об. засобами запасів} = \frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Запаси}} \quad (2.13.)$$

Із розрахунків видно що у 2021 році показник був на достатньому рівні. На кожну гривню запасів припадало 0,81 грн. власних оборотних коштів. В 2022 році показник зріс до 0,91 гривні. Загалом, рекомендації щодо покращення фінансової стійкості зводяться до зменшення суми позикових коштів, та збільшення власного капіталу.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує співвідношення між власними оборотними ресурсами і власним капіталом компанії. Таким чином, значення показника говорить про те, яка частина власного капіталу може бути використана для фінансування оборотних активів, а яка частина спрямована на фінансування необоротних активів нормативним вважається значення 0,1 і вище [2]:

$$\text{Коеф. маневреності власн. капіталу} = \frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.14)$$

Отримані дані свідчать, що мобільність власного капіталу компанії знаходиться на високому рівні протягом аналізованого періоду з 2021 по 2022 рік: У 2022 році компанія має 0,79 грн власного капіталу на 1 грн боргу, що не є значним збільшенням. Такі результати свідчать про те, що компанія має достатній рівень власного капіталу.

Коефіцієнт фінансової стабільності - це показник фінансової стійкості, який показує здатність компанії виконувати свої зобов'язання в середньостроковій та довгостроковій перспективі. Значення цього показника показує, скільки гривень власного капіталу компанія має на кожну гривню боргу. Вище значення свідчить про нижчий фінансовий ризик. Референтні значення для цього показника коливаються від 0,67 до 1,5. [2]:

$$\text{Показник фін. стабільності} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Довг. зобов'язання} + \text{Кортк. зобов'язання}} \quad (2.14)$$

Отримані дані свідчать про те, що компанія є фінансово стійкою. Фінансові ризики знаходяться на прийнятному рівні: з 2016 року ПАТ "Мотор Січ" має 2,56 грн власного капіталу на 1 грн боргу. Цей показник є вищим за норму і свідчить про потенційну готовність компанії підвищувати ефективність залучення позикових коштів.

Таким чином, за результатами аналізу ефективності діяльності компанії, власний капітал ПАТ "Мотор Січ" склав 2,56 грн. Виходячи з аналізу основних фінансово-економічних показників, становище компанії можна оцінити як вкрай стійке і таке, що має позитивну динаміку.

З метою подальшого покращення економічного становища підприємства необхідно покращити його фінансові показники. В даний час ПАТ "Мотор Січ" активно розвиває напрямки виробництва, ремонту і модернізації вертольотів в рамках програми вертольотобудування. Було прийнято рішення з рекомендацією розширити асортимент продукції, що випускається. Було запропоновано розробити бізнес-план запуску нової продукції. Суть проекту полягає в організації серійного виробництва несучих і хвостових лопатей для вертольотів Мі-2, МСБ-2, Мі-8 і Мі-24, а також виробництва інших лопатей, габаритні розміри яких несуттєво перевищують габарити вищевказаних вертольотів.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА БІЗНЕС-ПЛАНУ ПАТ «МОТОР СІЧ»

3.1. Резюме ПАТ «Мотор Січ»

ПАТ "Мотор Січ" - одна з найбільших компаній у світі та єдина в Україні, яка реалізує повний цикл виробництва сучасних авіаційних двигунів. Від розробки, виробництва та випробувань до гарантійної підтримки в експлуатації та ремонті.

Основними напрямками діяльності ПАТ "Мотор Січ" є [24]:

- Організація розробки, підготовки, дослідного та серійного виробництва авіаційних двигунів, іншої авіаційної техніки та майна;
- Продаж авіаційних двигунів на національному та міжнародному ринках;
- післяпродажне обслуговування і ремонт авіадвигунів та постачання запасних частин;
- Роботи, спрямовані на продовження ресурсу і терміну служби авіаційних двигунів;
- Авіаційна промисловість;
- Будівництво літаків та космічних апаратів; торгівля літальними апаратами та їх компонентами;
- Будівництво, технічне обслуговування та ремонт вертольотів, літаків та обладнання для таких літальних апаратів
- Експлуатація інфраструктури повітряного транспорту
- Виробництво, складання та монтаж двигунів і турбін
- Виробництво автомобільних деталей
- Організація проектування, підготовки, дослідного і серійного виробництва двигунів внутрішнього згоряння та агрегатів на їх основі для автомобільної, сільськогосподарської, морської, промислової, спеціальної та іншої техніки.

Історія підприємства позначена поступовим створенням і освоєнням нових типів двигунів, що є важливими кроками в розвитку вітчизняного авіабудування.

Сьогодні ПАТ "Мотор Січ" випускає в серійному виробництві понад 60 двигунів і їхніх модифікацій. Ці двигуни встановлені на більш ніж 80 різних літаках і вертольотах різного призначення.

Компанія має дуже диверсифікований виробничий портфель. Крім виробництва авіаційних і вертолітних двигунів, компанія також виробляє промислові газотурбінні приводи, мобільні і блочні переносні електростанції та інше обладнання на базі авіаційних двигунів. Крім того, компанія виробляє широкий спектр продукції для наземного та споживчого застосування.

План розвитку бізнесу пропонує проект з розширення асортименту продукції компанії. Проект передбачає організацію серійного виробництва лопатей для вертольотів Мі-2, Мі-8 та Мі-24.

Метою компанії є виробництво надійних і довговічних виробів та обладнання, які повністю відповідають вимогам замовника і повністю задовольняють потреби споживачів. Продукція компанії використовується в більш ніж 100 країнах світу, що свідчить про високу якість і надійність її продукції.

Стратегічна концепція розвитку ПАТ "Мотор Січ" - це стратегія зростання, заснована на масштабній диверсифікації виробництва, зміцненні і розширенні позицій на ринку літаків і вертольотів, сервісних послуг, створенні конкурентоспроможної продукції, розширенні ринків збуту, підвищенні ефективності маркетингової діяльності та реорганізації існуючих потужностей. Реалізується шляхом створення та реалізації пріоритетної цільової програми створення ефективного високотехнологічного виробництва на основі реструктуризації існуючих потужностей [24].

3.2. Опис продукції

Компанія виробляє широкий спектр продукції. Основною стратегічною продукцією є авіаційні двигуни та промислові установки, розроблені на базі газотурбінних двигунів. Ця продукція експортується в більш ніж 120 країн світу, створюючи імідж ПАТ "Мотор Січ" як надійного виробника різноманітних сучасних авіаційних двигунів.

У цьому напрямку компанія надає комплекс ремонтних, гарантійних і післягарантійних послуг для літаків і вертольотів. Наразі компанія активно розвиває напрямок відновлення та ремонту вертольотів Мі-8, також "Мотор Січ" має льотну школу для підготовки пілотів комерційної авіації. Крім того, компанія виробляє широкий спектр товарів народного споживання.

Загалом перелік продукції, яку виробляє ПАТ "Мотор Січ", можна розділити на категорії авіаційних двигунів, промислового устаткування, споживчих товарів та послуг (Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1.

Перелік видів продукції, що виробляє ПАТ «Мотор Січ»

Категорія	Товарна номенклатура
Авіаційні двигуни	Турбогвинтові; турбореактивні; турбогвинтовентиляторні; турбовальні; допоміжні.
Промислові установки	Електростанції газові; приводи газотурбінні
Товари народного споживання	Навісне обладнання для вертольота Мі-2; двигуни внутрішнього згорання, комплектуючі; агротехніка; рушійні установки; мотопили; сепаратори; товари для дому; товари для автолюбителів; будівництво – ремонт – благоустрій; продукція медичного призначення;
Послуги	Навчання; ремонт головних вертолїтних редукторів; обслуговування авіадвигунів; обслуговування товарів народного споживання; ремонт і модернізація промислових сепараторів; модернізація та ремонт верстатів.

Розглянемо основні види продукції підприємства, що забезпечують більше 10 % доходу від реалізації за 2020 – 2022 рік. (табл. 3.2.)

Таблиця 3.2.

Інформація про основну продукцію (послуги) за 2020 – 2022 рр.

Показник	Рік		
	2020	2021	2022
Авіадвигуни серійні (%)	70,1	53	58,2
Авіадвигуни ремонтні (%)	14,7	25,7	17,1
Вертолітна техніка (%)	-	-	6,5
Інша авіатехніка (%)	11,2	16,5	12,7
Продукція загально-технічного призначення	4	4,8	5,5
Дохід від реалізації продукції, робіт та послуг (тис. грн.)	12755102	10015321	11432216
Питома вага авіатехніки та вертолітної техніки в реалізованій продукції (%)	96	95,2	94,5
Частка експорту в доході від реалізації продукції (%)	93,1	91	87,7

Розглянемо частку основних видів продукції за допомогою діаграми (рис.100)

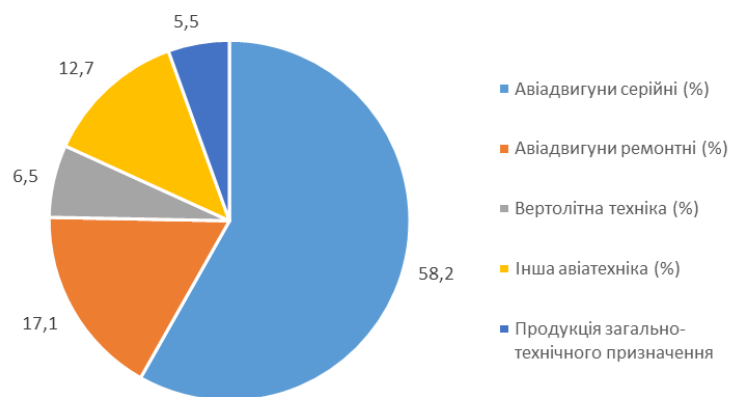

Рис. 3.1. Частка основних видів продукції від доходу за 2022 рік.

В даний час компанія розробляє наступну продукцію газотурбінні електростанції (МС-20000-Е, ЕГ 1000-01МС, ЕГ 1000МС, ЕГ 300МС), газотурбінні приводи (ТВЗ-137, ТВЗ-237АГ, УГТП-1000), газотурбінна електростанція зовнішнього згоряння потужністю 2,5 МВт (ГТЕУВС-2,5МС),

газоперекачувальний агрегат (призначений для транспортування природного газу магістральним газопроводом).

Як видно з рис. 3.1, різні типи авіаційних двигунів залишаються стратегічним продуктом для підприємств. Виробництво та ремонт авіаційних двигунів забезпечує 75,3% доходів компанії. Виробництво та ремонт іншого авіаційного обладнання також забезпечує значну частку доходів (12,7%). Інтегрована продукція машинобудування та вертольоти становлять 5,5% та 6,5% відповідно.

3.3. Маркетинговий план

Маркетингова стратегія ПАТ "Мотор Січ" спрямована на масштабну диверсифікацію виробництва з метою зміцнення позицій на ринку. Основними стратегічними напрямками реалізації стратегії є

- Розробка та реалізація програм зі створення нових конкурентоспроможних продуктів;
- Розширення ринків збуту
- Удосконалення та розвиток маркетингової політики в сегментах B2B та B2C;
- Впровадження нових технологій виробництва та підвищення ефективності виробничих процесів;
- Впровадження систем моніторингу якості.

Ринок авіаційних двигунів є дуже складним сектором аерокосмічної галузі через високий рівень конкуренції та специфіку продукції. Основними конкурентами компанії на цьому ринку є: Pratt & Whitney (Канада), General Electric (США) та Snecma/Turbomeca (Франція). Для утримання своїх позицій на світовому ринку компанія впровадила ряд системних заходів, спрямованих на поліпшення якості та характеристик своєї продукції.

Добре розвинена і налагоджена система технічної підтримки, гарантійного та післягарантійного обслуговування, а також представництва по

всьому світу дозволяють компанії пропонувати конкурентоспроможні послуги практично в будь-якій точці земної кулі.

Подальше покращення економічного становища та фінансових показників компанії. Беручи до уваги, що ПАТ "Мотор Січ" в даний час активно розвиває бізнес з будівництва, ремонту та модернізації вертольотів в рамках програми вертольотобудування. Було прийнято рішення рекомендувати розширити номенклатуру продукції, що випускається.

Проект спрямований на серійне виробництво несучих і хвостових лопатей для вертольотів Мі-2, МСБ-2, Мі-8 і Мі-24, а також інших лопатей з габаритами, не більшими, ніж у вищевказаних вертольотів.

Важливість цього проекту полягає в тому, що більшість вертольотів цього класу не мають гарантійного обслуговування, а ремонт і модернізація здійснюються різними компаніями, що пропонують ці послуги, серед яких "Мотор Січ" є однією з найбільших. Основною проблемою при ремонті та модернізації є те, що лопаті вертольотів дуже важко піддаються ремонту і майже завжди потребують заміни. Оскільки на ринку відсутні нові та надійні комплекти крил для цього типу вертольотів, відділ маркетингу прийняв рішення виробляти сучасні та надійні комплекти крил для вертольотів Мі-8, Мі-2, Мі-24 та інших вертольотів такого ж розміру.

Основним ринком збуту продукції є ринок України. Споживачами на цьому ринку є збройні сили, прикордонники, національна гвардія, приватні компанії та національні служби з надзвичайних ситуацій. Продукт також може експортуватися в країни, де активно використовуються вертольоти цього типу. В основному це країни колишнього СНД і Далекого Сходу. Компанія також реалізує свою продукцію через дочірні підприємства та представництва в Алжирі, Уганді, Об'єднаних Арабських Еміратах, Бразилії, Бангладеш, Індії, Перу та Китаї.

"Мотор Січ" є основним покупцем комплектів крила для вертольотів, оскільки займається ремонтом, модернізацією та технічним оглядом вертольотів цього класу. Підприємству потрібні надійні та сучасні комплекти крила для вертольотів. Продукт також може бути проданий іншим компаніям,

що займаються ремонтом вертольотів цього класу. Компанія має намір продавати свою продукцію через свої дочірні підприємства та представництва за кордоном.

Промислові установки та авіаційні двигуни часто продаються безпосередньо клієнтам за попередніми контрактами.

Буде представлена і споживча продукція: Навісне обладнання для вертольотів Мі-2, двигуни внутрішнього згоряння, комплектуючі, сільськогосподарська техніка, системи приводів, бензопили, сепаратори, товари для дому, товари для любителів атомної енергетики, товари для будівництва, ремонту, благоустрою та медичні товари. Рекламна кампанія охоплюватиме такі напрямки

- Друкована реклама в газетах і журналах
- Зовнішня реклама
- Реклама в засобах масової інформації
- Участь у виставках;

При формулюванні стратегії компанії особливу увагу слід приділити дослідженню сильних і слабких сторін внутрішнього середовища компанії, а також можливостей і загроз зовнішнього середовища компанії. Для цього зазвичай використовується метод SWOT-аналізу (табл. 3.2).

SWOT-аналіз дає можливість виявити причини ефективної або неефективної роботи підприємства на ринку. Це стислий аналіз маркетингової інформації, на основі якого робляться висновки про те, в якому напрямку організація повинна розвивати свій бізнес, а отже, розподіляти ресурси за сегментами. Результатом аналізу є розробка маркетингових стратегій та гіпотез для подальшої перевірки [19].

SWOT – аналіз для підприємства ПАТ «Мотор Січ»

Сильні сторони	Слабкі сторони
1.Виробництво двигунів з унікальними характеристиками, диверсифікована продуктова лінійка; 2.Тривалі історичні зв'язки з великими клієнтами, міцні позиції на ринку СНД; 3.Повний цикл створення авіадвигунів; партнерство з КБ «Івченко-Прогрес»; 4.Досвідчений і кваліфікований персонал; 5. Низька частка позикових коштів.	1.Недостатня ємність внутрішнього ринку; 2.Низький рівень контролю над операційною діяльністю з боку міноритарних акціонерів.
Можливості	Загрози
1.Дежзамовлення на поставку вертольотів; 2.Зростання потреб у авіатехніці; 3.Проникнення на ринок Китаю і країн Південно-Східної Азії; 4.Створення авіадвигунів 5-го покоління протягом декількох років; 5.Високий ступінь зносу авіаційних парків країн СНД	1. Політична нестабільність; 2.Недостатня законодавча забезпеченість галузі; 3.Загострення стосунків між Україною та Росією; 4.Посилення конкуренції на ринку авіадвигунів; 5.Подорожчання імпортованих комплектуючих та сировини; 6. Низький рівень витрат на НДДКР

Стратегії повинні бути розроблені таким чином, щоб максимально використовувати сильні сторони компанії та можливості, що з'являються. Водночас вона має бути спрямована на компенсацію слабких сторін і зменшення негативного впливу загроз.

Стратегічною концепцією розвитку ПАТ "Мотор Січ" має стати стратегія зростання, заснована на суттєвій диверсифікації виробництва, зміцненні та розширенні позицій на ринку літаків і вертольотів, а також на ринку технічного обслуговування та сервісу.

3.4. Виробничий план

Виробничий план ПАТ "Мотор Січ" спрямований на підтримку та розширення виробництва ключових видів продукції, а також диверсифікацію асортименту.

У таблиці 3.3 наведено номенклатуру ключових видів продукції та план продажів на 2021 рік. З таблиці видно, що безперервне виробництво авіаційних двигунів та продукції загального машинобудування збільшилося протягом звітного періоду. Виробництво та ремонт авіаційних двигунів та інших літальних апаратів зменшилося. Крім того, у 2022 році компанія запустила вертолітну програму і розпочала виробництво та ремонт вертолітних двигунів. Компанія також розпочала виробництво та модернізацію Мі-8 та інших гелікоптерів. Загалом на вертолітну техніку припадає 6,5% загального доходу компанії.

Таблиця 3.3.

Асортиментна номенклатура продукції та виробничих план на 2024 рік

Вид продукції	2021 рік		2022 рік		План на 2024 рік	
	тис. грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Авіадвигуни серійні	5308120,13	53	6653549,71	58,2	8020957,71	61
Авіадвигуни ремонтні	2573937,497	25,7	1954908,94	17,1	1840875,54	14
Вертолітна техніка	-	-	743094,04	6,5	1472700,43	11,2
Інша авіатехніка	1652527,965	16,5	1451891,43	12,7	1065077,99	8,1
Продукція загально-технічного призначення	480735,408	4,8	628771,88	5,5	749499,327	5,7

У 2024 році компанія планує збільшити безперервне виробництво авіаційних двигунів на 2,8% порівняно з 2023 роком, до 61%. Також планується збільшити виробництво продукції загального машинобудування

до 5,7% від загальної виручки. Компанія також планує збільшити частку вертольотів у загальній виручці з 6,5% у 2022 році до 11,2% у 2021 році. Це пов'язано з розширенням вертолітної програми компанії. Для задоволення ринкового попиту компанія планує збільшити потужності з ремонту та модернізації вертольотів. Компанія також планує розпочати серійне виробництво комплектів крил для вертольотів Мі-2, Мі-8 та Мі-24.

У Таблиці 3.4 наведено основні витрати, пов'язані з реалізацією проекту з виробництва вертолітних лопатей.

Таблиця 3.4.

Витрати на виробництво комплектів лопатей

Слід зазначити, що проект буде реалізовуватися на території ПАТ "Мотор Січ", тому на підприємстві вже є необхідна інфраструктура (цехи та інші приміщення, питна вода, технічна вода, електроенергія та газ). Для того, щоб проект був реалізований, необхідно закупити необхідне обладнання.

По-перше, необхідно підготувати проект (технічну та проектну документацію), вартість якого становить 15120 тис. грн. Вартість необхідного обладнання - 55440 тис. грн. Експлуатація обладнання обійдеться в 30240 тис. грн. Загальна вартість проекту - 100800 тис. грн.

3.5. Організаційний план

Одним з елементів, що забезпечує безперервну та ефективну роботу всіх підрозділів компанії, є організаційна структура. Її завданням є встановлення чітких зв'язків між різними підрозділами підприємства та розподіл обов'язків, відповідальності та прав між ними. На основі існуючої організаційної структури компанія реалізує необхідні умови для вдосконалення та розвитку системи управління на підприємстві.

В ході аналізу можна сказати, що на ПАТ "Мотор Січ" впроваджена лінійна структура управління. Її основними перевагами є відкриті відносини між керівництвом та підрозділами, швидке реагування на прямі вказівки та персональна відповідальність керівництва за кінцеві результати діяльності підприємства.

Аналіз організаційної структури ПАТ "Мотор Січ" (рис. 3.2) показує, що основне управління діяльністю підприємства здійснює директор з виробництва. Керівник кожного відділу та керівник процесу, відповідно до своїх обов'язків, контролюють та несуть відповідальність за результати та якість роботи своїх підлеглих.

Відділи, що займаються розробкою, проектуванням, організацією та підготовкою дослідних зразків і серійного виробництва, а також виробничі та допоміжні цехи підпорядковуються директору, відповідальному за якість, директору, відповідальному за виробництво, та директору, відповідальному за технологію.

Відділи, що відповідають за зовнішньоекономічну діяльність та забезпечення збуту продукції, технічний сервіс, гарантійне обслуговування та ремонт підпорядковуються директору з маркетингу.

Організаційна структура ПАТ "Мотор Січ" складається з 50 департаментів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом, і близько 50 основних і допоміжних цехів. Також є 15 підрозділів, не пов'язаних безпосередньо з виробництвом. До них відносяться дошкільні навчальні

заклади, об'єкти відпочинку, охорони здоров'я, культурні центри та спортивні споруди.

На основі річного звіту ПАТ "Мотор Січ" було проаналізовано дані про заробітну плату та кількість працівників підприємства за період 2020-2022 рр. (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Ретроспектива та прогноз чисельності працівників і фонду оплати праці
на підприємстві ПАТ «Мотор Січ»

Так, виходячи з даних таблиці 3.5, можна побачити, що за період з 2020 по 2021 рік середньооблікова кількість штатних працівників зменшилася на 3177 осіб, середньооблікова кількість сумісників - на 387 осіб, а заробітна плата - на 115,1 тис. грн.

У 2022 році порівняно з 2021 роком середньооблікова кількість штатних працівників становила 3245 осіб, середньооблікова кількість сумісників - 79 осіб, а заробітна плата зменшилася на 358,43 тис. грн. Однак заробітна плата на одного працівника зросла на 4,5%. Видно, що протягом аналізованих років кількість працівників зменшувалася, а фонд оплати праці поступово збільшувався, що було зумовлено підвищенням окладів і тарифів.

Кількість штатних працівників у 2024 році становить 17 155 осіб, що на 256 осіб більше, ніж у 2022 році. Кількість самозайнятих - 128, що на 20 осіб більше, ніж у 2022 році.

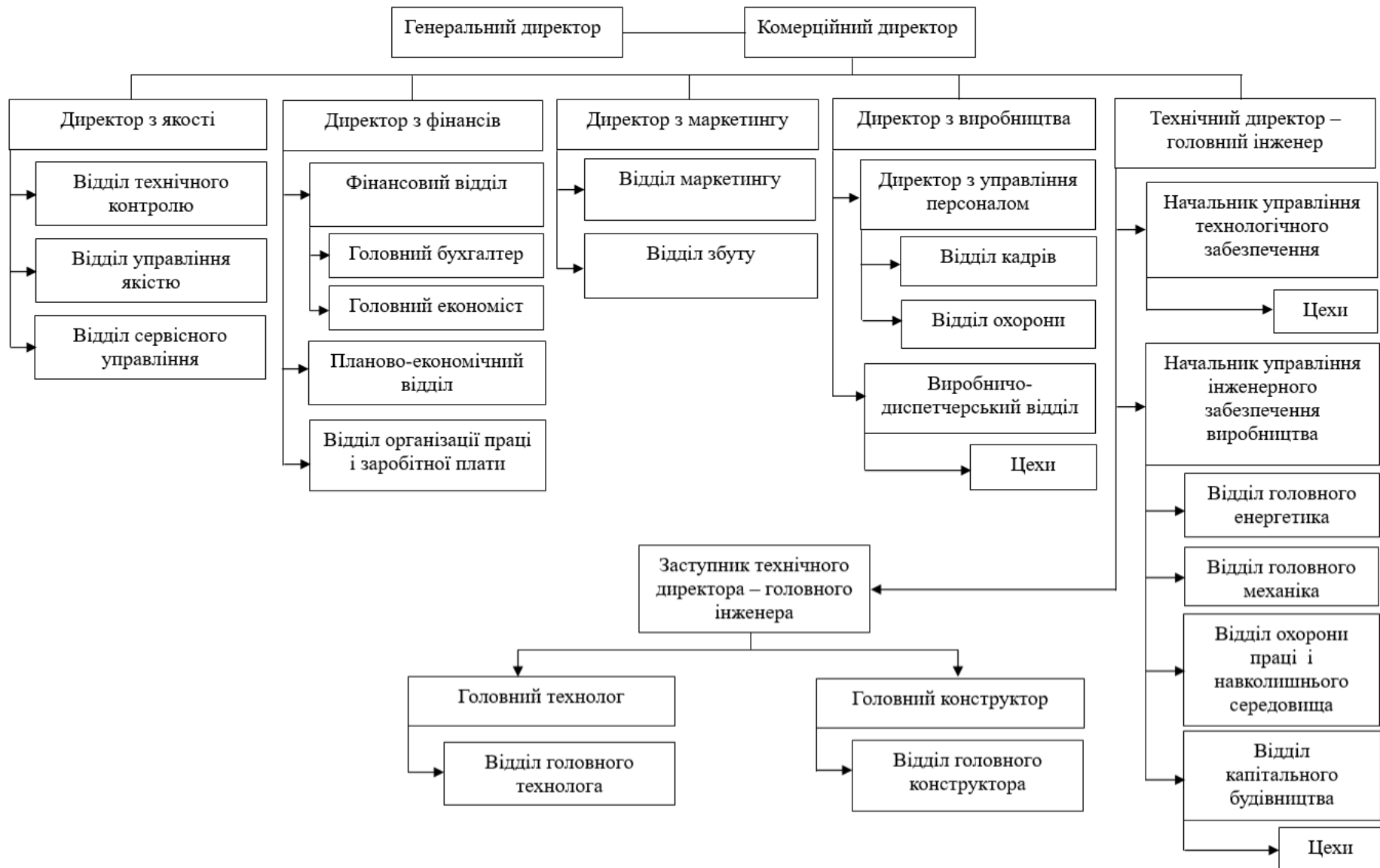

Рис. 3.2. Організаційна структура ПАТ «Мотор Січ»

Запланований фонд оплати праці становить 2534,53 тис. грн. Збільшення чисельності працівників пов'язане з реалізацією нових проектів, в тому числі проектів з виробництва крилових та хвостових лопатей для вертольотів Мі-2, Мі-8, Мі-24 та інших подібних типорозмірів.

Компанія має намір і надалі впроваджувати систему заходів з розвитку персоналу. Це спрямовано на підвищення рівня підготовки промислово-виробничого та інженерно-технічного персоналу. Високий рівень підготовки персоналу дозволить створити необхідну систему управління якістю та розширити інноваційний потенціал підприємства.

Таким чином, проаналізувавши організаційну структуру ПАТ "Мотор Січ", можна зробити висновок, що структура управління підприємством функціонує ефективно. З метою подальшого вдосконалення високої якості своєї продукції та підтримки високого рівня надання послуг, компанії необхідно постійно вживати заходів щодо підвищення компетентності свого персоналу.

3.6. Фінансовий план

Мета - подальше поліпшення економічної ситуації та фінансових показників підприємства. Рішення прийнято з урахуванням того, що ПАТ "Мотор Січ" наразі активно розвиває бізнес з виробництва, ремонту та модернізації вертольотів в рамках програми вертольотобудування. Прийнято рішення рекомендувати розширити асортимент продукції.

З метою диверсифікації асортименту продукції було запропоновано розробити бізнес-план виробництва нової продукції. Проект передбачає організацію серійного виробництва лопатей для вертольотів Мі-2, Мі-8 та Мі-24.

Наразі більшість вертольотів цього класу знаходяться поза гарантійним терміном експлуатації і обслуговуються, ремонтуються та модернізуються різними компаніями, що надають ці послуги. "Мотор Січ" є однією з таких

компаній і однією з найбільших. Основна проблема ремонту та модернізації полягає в тому, що лопаті гелікоптерів дуже важко піддаються ремонту і майже завжди потребують заміни. Оскільки на ринку відсутні нові та надійні комплекти крил для цього типу вертольотів, відділ маркетингу вирішив виробляти сучасні та надійні комплекти крил для вертольотів Mi-8, Mi-2 та Mi-24 та інших вертольотів такого ж розміру.

Основним ринком збуту продукції є ринок України. Споживачами на цьому ринку є збройні сили, прикордонники, національна гвардія, приватні компанії та державні служби з надзвичайних ситуацій. Продукт також може експортуватися в країни, де активно використовуються вертольоти цього типу. Переважно це країни колишнього СНД та Далекого Сходу. Продукція також буде реалізовуватися через дочірні підприємства та представництва в Алжирі, Уганді, Об'єднаних Арабських Еміратах, Бразилії, Бангладеш, Індії, Перу та Китаї.

Слід зазначити, що оскільки проект буде реалізовуватися на потужностях ПАТ "Мотор Січ", підприємство вже має необхідну інфраструктуру, включаючи питну та технічну воду, електроенергію та газ.

Проект вимагатиме закупівлі необхідного обладнання. У таблиці 3.6 наведені основні витрати, пов'язані із запуском виробництва вертолітних лопатей.

Таблиця 3.6.

Витрати на виробництво комплектів лопатей

Показник	2024 рік
Витрати на розробку проєктної та технічної документації, тис. грн.	15120
Вартість необхідного обладнання, тис. грн.	55440
Додаткові витрати на введення обладнання в роботу, тис. грн.	30240
Всього тис. грн.	100800

Для початку потрібно розробити проєкт (технічну та проєктну документацію), це коштуватиме 15120 тис. грн.. Необхідне обладнання коштує 55440 тис. грн.. Введення обладнання в роботу обійдеться в 30240 тис. грн. Загалом вартість проєкту складає 100800 тис. грн.

Дані витрати ПАТ «Мотор Січ» здатне профінансувати за рахунок власних коштів. Плановий обсяг випуску становить 29 комплектів в рік.

Таблиця 3.7.

Показники економічної ефективності інвестицій проєкту з виробництва комплектів лопатей для вертольотів

Показники	Періоди (роки), тис. грн.					
	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Інвестиції	(100800)	0	0	0		
Грошовий потік	(100800)	36250	36250	36250	36250	36250
Дисконтований грошовий потік	(100800)	32366,1	28898,3	25802,0	23037,5	20569,2
Чистий приведений дохід	(100800)	(68433,9)	(39535,7)	(13733,6)	9303,9	29873,1
Коефіцієнт дисконтування (12%)	1	0,893	0,797	0,712	0,636	0,567

Показники ефективності розраховуються на основі грошових потоків, які відображають баланс між доходами та витратами в кожному звітному періоді. Інвестиції - це капітальні витрати компанії (100800 тис. грн.), а дохід - це виручка від реалізації.

Для розрахунку показника рентабельності грошові потоки поділяються на притоки грошових коштів (виручка від реалізації) та відтоки грошових коштів (інвестиції, погашення боргу).

Ставка дисконтування допомагає розрахувати теперішню вартість різних часових складових грошових потоків. Множення згенерованих грошових потоків на коефіцієнт дисконтування приводить елементи кожного періоду до одного моменту часу [15]:

Коефіцієнт дисконтування розраховується за формулою 3.1.

$$\alpha = 1 / [(1+i)]^t, \quad (3.1.)$$

де i - ставка дисконтування, прийнята на рівні рентабельності власного капіталу (рентабельність власного капіталу підприємства в періоді, що передуює вихідним даним); t - порядковий номер розрахункового періоду [15, с.20].

Показники економічної ефективності.

1. чиста теперішня вартість (NPV) - кумулятивний дисконтований ефект розрахункового періоду. Розраховується як кумулятивна сума дисконтованих грошових потоків за кожний розрахунковий період (чиста теперішня вартість). Чиста теперішня вартість за весь період - це значення показника за безпосередньо попередній період [15, с. 22].

Чиста теперішня вартість за весь період реалізації проекту становить 29873,1 тис. грн.

2. 2. термін окупності - найкоротший період, протягом якого поточний чистий прибуток не буде від'ємним у майбутньому. Визначається як сума номера останнього періоду, в якому значення поточного чистого прибутку було від'ємним, та відношення цього значення до елемента грошового потоку наступного періоду [15, с. 22].

Період окупності розраховується наступним чином.

$$(3 + 13733,6 / 36250) = 3,4 \text{ роки.}$$

Дисконтований період окупності - це найкоротший період, протягом якого поточна чиста теперішня вартість перестає бути від'ємною. Він визначається як сума кількості останніх періодів, в яких поточна чиста теперішня вартість була від'ємною, і відношення цієї величини до поточної складової грошового потоку наступного періоду [15, с. 22].

Якщо застосувати дисконтування, то термін окупності буде наступним:

$$(3 + 13733,6 / 23037,5) = 3,6 \text{ року.}$$

4. внутрішня норма рентабельності є відносним показником ефективності господарських рішень і відображає рівень віддачі на інвестований підприємством капітал. Вона є додатним числом і при її

використанні в якості ставки дисконтування чиста поточна вартість доходу стає рівною нулю [15, с. 23].

Для визначення внутрішньої норми рентабельності використовується графічний метод.

Для цього будується графік залежності чистого приведенного доходу від ставки дисконту. На вісі абсцис відображаються значення ставки дисконту, а на вісі ординат відповідні їм значення чистого приведенного доходу. Значення ставки дисконту в тій точці, де графік перетинає вісь абсцис, і є значенням внутрішньої норми доходності [15, ст. 23].

Для початку заповнимо допоміжну таблицю (табл. 3.8.), залежності NPV від ставки дисконту.

Таблиця 3.8.

Залежність приведенного доходу від ставки дисконту

Ставка, %	0	12	14	17	19	23	24
ЧПД	80450,0	29873,1	23649,2	15176,3	10039,3	825,9	-1279,8

За даними таблиці будуємо графік залежності NPV від ставки дисконту (рис. 3.3).

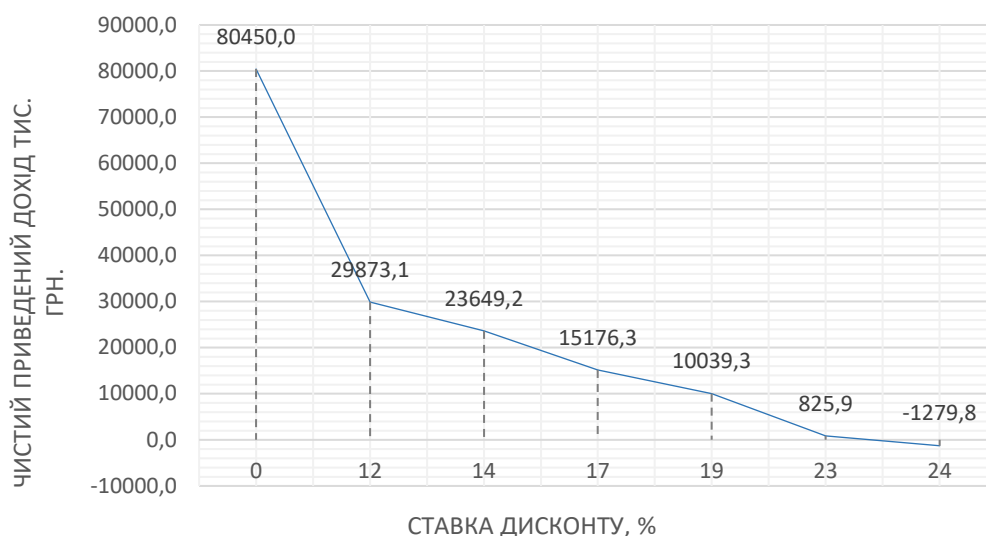

Рис. 3.3. Графік залежності NPV від ставки дисконту

Таким чином, за допомогою графічного методу отримуємо: $IRR = 23,5\%$.
Більш точне значення можна отримати використовуючи лінійну інтерполяцію.

Для цього обираються такі значення ставки дисконту, при яких чистий приведений дохід має додатне і від'ємне значення, найближчі до 0. Використаємо дисконтну ставку 23% і 24 %. Використовуючи лінійну інтерполяцію, розраховуємо IRR (внутрішня норма доходності):

$$IRR = 23 \times \frac{825,9}{825,9 - (-1279,8)} \times (24 - 23) = 23,39$$

Уточнене значення внутрішньої норми доходності складає 23,39 %.

На основі проведених розрахунків буде прийматися рішення, щодо впровадження проєкту в реалізацію.

Загалом, проведені розрахунки свідчать, що реалізація даного проєкту є ефективною та забезпечить підприємству доходність на рівні 23,39 %. Термін окупності інвестицій дорівнює: 3,4 р., а з урахуванням дисконтування: 3,6 р.. Чистий приведений дохід за весь період виконання замовлення дорівнює 29873,1 тис. грн.

3.7. Оцінка ризиків

Оцінка ризиків - важливий етап підготовки робочого плану, який здійснюється з метою передбачити можливі труднощі та ризики під час реалізації проєкту та розробити конкретні алгоритми дій для їх уникнення. Більшість проблем, з якими стикається проєкт під час реалізації, є передбачуваними та прогнозованими і виникають лише через брак інформації або недооцінку. Звичайно, існують також ризики, які неможливо передбачити або запобігти, які знаходяться поза контролем компанії і на які вона не може вплинути. Це різні природні та техногенні катастрофи. Прикладами є повені та військові конфлікти.

Ризики виникають через невизначеність або брак знань, інформації, нерозуміння або нерозуміння можливих наслідків діяльності, рішення або події і є результатом впливу зовнішнього середовища на бізнес.

У таблиці 3.10 наведено перелік можливих ризиків для реалізації проекту.

Таблиця 3.10

Можливі ризики на шляху реалізації проекту

Тип ризику	Опис ризику	Методи по зниженню ризику
1	2	3
Технічний і технологічний ризик (рівень ризику мінімальний)	Можливий в разі прийняття неправильних рішень щодо закупівлі необхідного обладнання. Існує ризик виходу обладнання із строю, ризик використання підрядником неякісних матеріалів при монтажі обладнання на підприємстві.	Підприємству слід приділити увагу до підбору постачальників обладнання та матеріалу. Необхідно здійснювати моніторинг матеріалів, що поставляються, а також обладнання.
Юридичний ризик (рівень ризику середній)	Існує ймовірність втрат в результаті зміни чинного законодавства, податкової системи і т.п.	Необхідно відстежувати в реальному часі всі зміни в чинному законодавстві України та своєчасно реагувати на них, з метою мінімізації фінансових втрат.
Фінансовий ризик (рівень ризику мінімальний)	Фінансові ризики відображають ризики, пов'язані з кредитами підприємства. Вони викликані переважним правом кредитора на потік грошових коштів підприємства, незалежно від рівня прибутковості підприємства.	Підприємство не планує залучати кредитні кошти, використовуючи для реалізації проекту власні кошти. Але може виникнути ризик збільшення терміну окупності проекту. В результаті чого доведеться залучати додаткові кошти.
Ризик відсутності або падіння попиту (ризик мінімальний)	Цим видом ризику можна зневажати внаслідок того, що запланована до випуску продукція при реалізації даного проекту в Україні не виробляється. До того ж більшість продукції буде використовуватись на підприємстві в ході ремонту та модернізації вертольотів.	

Продовження таблиці 3.10.

1	2	3
Ризик не платежів (рівень ризику мінімальний)	В умовах кризи платоспроможного попиту, ймовірність ризику не платежів досить висока.	На зведення до мінімуму ризику такого характеру повинна бути спрямована маркетингова програма підприємства, що передбачає одержання певних гарантій оплати або орієнтована на роботу з передоплати.
Політичний та економічний ризик (рівень ризику середній)	Дія цього ризику не обмежується рамками одного проєкту. Віна, інфляція, стагнація й т.д..	Цей вид ризику неможливо усунути шляхом диверсифікованості. І з приводу цього можна тільки відзначити, що він становить від 25 до 50% по будь-яких інвестиційних проєктах.

Проаналізовано потенційні ризики та загрози для реалізації проєкту. Можна зробити наступні висновки: вплив більшості ризиків є мінімальним або може бути мінімізований за допомогою заходів, наведених у таблиці. Найбільш важливими для проєкту та компанії в цілому є наступні ризики. Юридичні, політичні та економічні ризики. Це системні ризики, які неможливо усунути або зменшити і які виникають із зовнішнього середовища підприємства. Як правило, вплив таких загроз не обмежується одним інвестиційним проєктом, а зачіпає все підприємство.

РОЗДІЛ IV

Охорона праці

Охорона праці – сукупність правових, економічних, організаційних, технічних, соціальних та лікувально-оздоровчих засобів і заходів, які направлені на створення нормальних умов праці, збереження здоров'я та працездатності працівника під час робочого процесу. Також поняття охоплює заходи, спеціально направлені на створення і полегшення умов праці для працівників із зниженою працездатністю, жінок та неповнолітніх. Основні завдання охорони праці зображено на рис. 4.1.

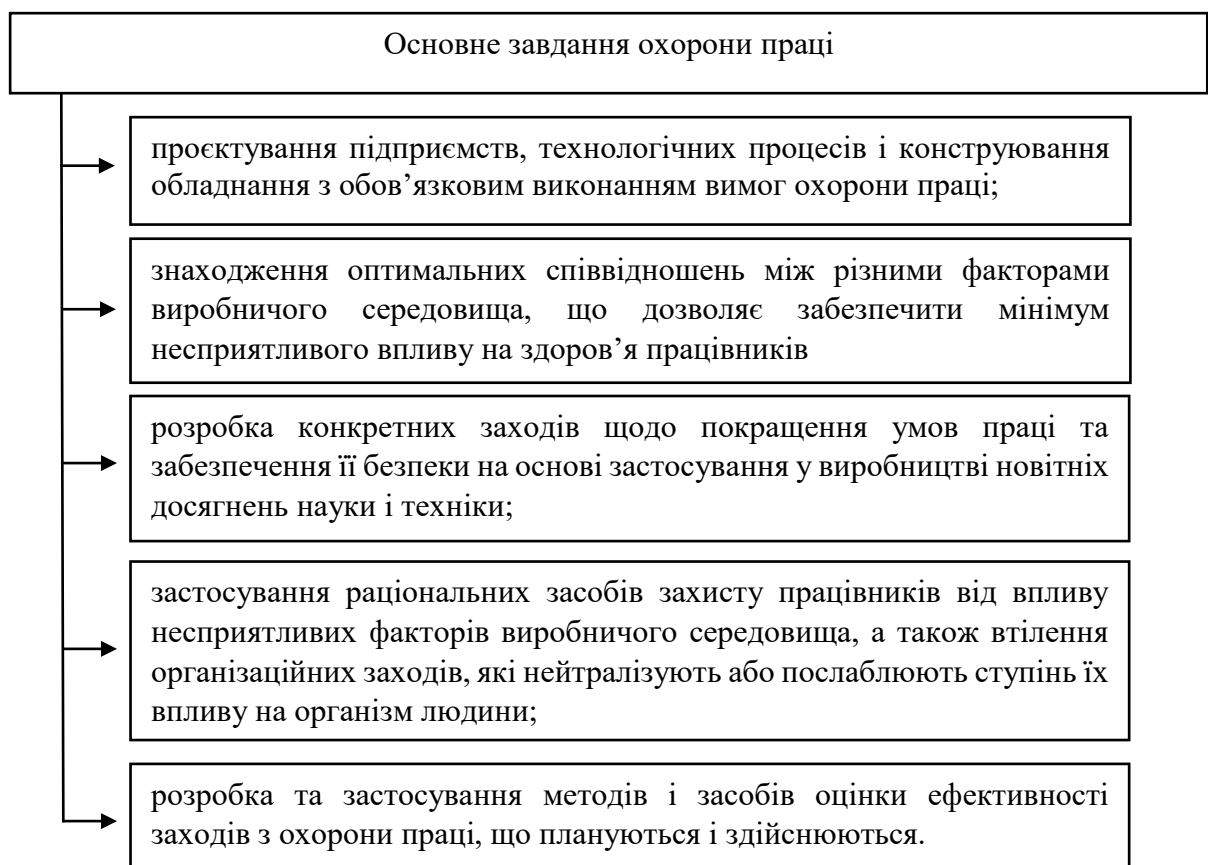

Рис. 4.1. Основне завдання охорони праці

1. Дослідження з охорони праці та промислової безпеки проводяться в економічному департаменті в адміністративній будівлі ПАТ "Мотор Січ".
2. У сучасних умовах майже вся офісна робота виконується за допомогою персональних комп'ютерів (ПК) і ноутбуків. Всесвітня організація

охорони здоров'я (ВООЗ) класифікує роботу з ПК як шкідливу та небезпечну. Це пов'язано з наступними факторами

3. - Статичні умови праці з високими навантаженнями на спину (тривала робота в сидячому положенні). Можливий розвиток уражень хребта в поперековому та шийному відділах. Патології опорно-рухового апарату можуть призводити до інших супутніх захворювань. Як правило, основними причинами виникнення горбатості є неправильне розміщення моніторів (занадто високо або занадто низько) і неправильно облаштовані робочі місця;

4. - перенапруження очей (тривала робота за монітором може викликати перенапруження очей і сухість, що призводить до болю, погіршення самопочуття і зору);

5. Обладнання, яке використовується в офісі, можна розділити на дві групи:

6. 1) обладнання, яке безпосередньо підтримує робочий процес (комп'ютери, ноутбуки, принтери, сканери та інші периферійні пристрої);

7. 2) обладнання, що забезпечує комфортні умови для роботи (кондиціонери, обігрівачі, іонізатори повітря та інше обладнання, що створює оптимальний мікроклімат у приміщенні).

8. Загалом перелік можливих небезпек при роботі в офісі наведено на рис. 4.2.

9. Основні стандарти безпеки для захисту працівників в офісних приміщеннях можна узагальнити наступним чином:

Планування приміщення, та розміщення робочих місць.

Забороняється облаштовувати робочі місця у підвальних та цокольних приміщеннях будинків. Забороняється використовувати в оздобленні полімерні та інші шкідливі матеріали. Потрібно заздалегідь подумати над забезпеченням достатнього рівня освітлення (як натурального, так і штучного), згідно ДБН В.2.5-28-2006 коефіцієнт природного освітлення повинен бути не нижче ніж 1,5%. Площа для одного робочого місця має становити не менше 6 м², а об'єм більше 20 м³. Робоче місце повинно бути

обладнане згідно правил безпеки, а конструкція забезпечувати можливість дотримання оптимальної робочої пози (такої, яка знижує навантаження на опорно-руховий апарат, та дозволяє працювати з мінімальним навантаженням та напруженням тіла). Всі електроприлади що використовуються в процесі роботи, повинні бути заземленими.

Рис. 4.2. Потенційні небезпеки та причинно наслідковий зв'язок

Ураження електричним струмом	→ у наслідок несправності електрообладнання, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм або летального наслідку.
Вірогідність загорання	→ у зв'язку із несправністю електричного обладнання, недотримання, або порушення правил протипожежної безпеки обслуговуючим персоналом, що призводить до пожежі;
Кістково-м'язові	→ у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;
Механічне травмування	→ в наслідок не раціонального розташування робочих місць;
Негативний вплив на очі, погіршення зору	→ у зв'язку з великою кількістю годин за монітором комп'ютеру, або із-за недостатнього або надмірного освітлення робочих місць. у зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;
Неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій	→ Настання надзвичайної ситуації може призвести до паніки і загибелі людей, при здійсненні евакуації з приміщення офісу.
Негативний вплив електростатичних полів	→ Можливе ураження електростатичною напругою. Внаслідок не правильного, або відсутнього заземлення електроприладів. Також, довготривале перебування користувача в електростатичному полі, що перевищує допустимі рівні може негативно вплинути на самопочуття, нервову і судинну системи.

А заземлені конструкції (водопровідні труби, кабелі, батареї тощо), повинні бути захищені надійними діелектричними матеріалами.

Також, варто звернути увагу на те що в офісних приміщеннях, щодня потрібно проводити вологе прибирання, щоб запобігти запиленості підлоги, техніки, та меблів.

10. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці.

11. Робочі місця повинні бути зручними та ергономічними, щоб зменшити навантаження на нижню частину спини та знизити ризик ураження хребта в нижній частині спини та ший. За можливості робочі місця слід розташовувати поблизу джерел природного освітлення, а світло повинно падати з лівого боку. Основні рекомендації щодо організації робочих місць

12. - Робочі столи повинні бути необхідної висоти та розміру, а для моніторів та іншого периферійного обладнання слід вжити особливих заходів обережності;

13. - Робочі стільці повинні бути піднятими та регульованими по висоті.

14. - Екрани комп'ютерів повинні знаходитися на оптимальній відстані від працівників. Монітор також повинен бути розташований на рівні голови, щоб його можна було бачити під кутом 90°;

15. - Скрізь, де це можливо, слід використовувати підставки для зап'ясть (наприклад, силіконові накладки). Це може запобігти виникненню тунельного синдрому.

16. Щоб уникнути несприятливого впливу на очі, під час роботи робіть коротку перерву кожні 15-20 хвилин. Якщо такі короткі перерви неможливі, загальна тривалість безперервної роботи за комп'ютером не повинна перевищувати 4 годин.

Заходи протипожежної безпеки. Згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» у офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можлива пожежа класів – А (пожежа, що супроводжується горінням твердих матеріалів) та Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В) [21].

Для запобігання виникнення пожежі у приміщенні офісу, обов'язково, повинна бути встановлена пожежна сигналізація, та вогнегасник. Якщо

приміщення оснащене електротехнікою, то в ньому повинен бути порошковий або вуглекислотний вогнегасник. Кількість вогнегасників визначається за нормами. Також в приміщенні повинен знаходитись план евакуації, з яким повинні бути ознайомлені працівники. Основними заходами з пожежної безпеки є: основна нормативна документація, яка включає в себе накази, різні інструкції та рекомендації.

17. Заходи безпеки при настанні надзвичайних ситуацій. До надзвичайних ситуацій відносять: стихійні лиха або техногенні катастрофи, терористичні акти та військові дії. Для забезпечення безпеки людей при настанні надзвичайної ситуації, потрібно мати заздалегідь розроблений план дій, при настанні тієї чи іншої надзвичайної ситуації. Обов'язково потрібно знати де знаходиться найближча захисна споруда.

Споруди для цивільного захисту - це інженерні споруди, головним призначенням яких є захист населення від впливу наслідків, що викликані під час настання надзвичайної ситуації (природного чи техногенного характеру).

Сховище	герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів;
Протирадіаційне укриття	негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості;
Найпростіше укриття	фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків;
Споруда подвійного призначення	наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення, (метрополітен, підземні паркінги, переходи тощо)

Основні споруди для цивільного захисту наведені на рис. 4.3.

Рис. 4.3. Основні споруди цивільного захисту

В мирний час для захисту людей від небезпек викликаних надзвичайними ситуаціями, зазвичай використовують «споруди подвійного призначення» та «найпростіші укриття».

У розділі було розкрито поняття охорона праці, та розглянуто основні завдання охорони праці на підприємстві. Дослідження охорони праці проводилось в економічному відділі, яке знаходиться у адміністративній будівлі ПАТ "Мотор Січ".

Охорона праці це система законодавчих актів, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних та організаційних заходів, направлених на забезпечення безпеки робочого процесу.

Заходи, що вживаються для забезпечення охорони праці на підприємствах, створюють безпечні умови праці, належну гігієну та запобігають травматизму.

У сучасних умовах майже вся офісна робота виконується за допомогою персональних комп'ютерів (ПК) і ноутбуків. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) класифікує роботу з ПК як шкідливу та небезпечну роботу. Причиною цього є негативний вплив на опорно-руховий апарат і зір.

У цій статті розглядається основний перелік потенційних небезпек в офісній роботі, а також описуються основні критерії безпеки при плануванні будівель та облаштуванні робочих місць. Автор пропонує заходи для забезпечення гігієни праці, пожежної безпеки та безпеки в надзвичайних ситуаціях.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження були зроблені наступні узагальнення, висновки та рекомендації

I. У ринковій економіці основними економічними суб'єктами є різні підприємства. У ринковій економіці основними економічними суб'єктами є різні підприємства. Підприємства є основною організаційно-економічною ланкою економіки будь-якої країни з ринковою економікою. Організована сукупність різних підприємств становить економічну систему країни. Різні підприємства створюються для виробництва товарів і послуг, необхідних споживачам.

II. Підприємництво відіграє дуже важливу роль у суспільстві, а вплив підприємств на соціальне та економічне життя країни є далекосяжним. Основна роль підприємств полягає в тому, щоб виступати каталізатором економічного розвитку в будь-якій країні з ринковою економікою.

З розвитком підприємницької діяльності змінюється суспільство, у людей формується новий тип мислення. З'являється нове покоління, сповнене самореалізації, альтруїзму та філантропії. Під тиском конкуренції ринок праці наповнюється висококваліфікованими фахівцями, які можуть виконувати свої обов'язки максимально ефективно та результативно.

III. Бізнес-планування є важливим і фундаментальним елементом у створенні, розвитку та функціонуванні будь-якого підприємства. В кінцевому підсумку, воно гармонізує цілі, місію, стратегію і тактику підприємства з його ресурсами, можливостями і потенціалом. Він також дає можливість оцінити економічні та управлінські параметри, необхідні для успішної реалізації проекту. Він також допомагає проаналізувати ризики та виклики, з якими може зіткнутися проект і підприємство в цілому.

IV. Ретельно підготовлений бізнес-план необхідний для того, щоб підприємство було прибутковим в умовах ринкової економіки. Практика багатьох підприємств показує, що бізнес-планування стає все більш важливим

і необхідним, оскільки підприємства стикаються з невизначеністю, швидкими змінами і трансформаціями у зовнішньому середовищі. Чим швидше і динамічніше відбуваються зміни, чим більш невизначеним є середовище, в якому працює бізнес, тим ретельніше потрібно розробляти стратегію або бізнес-план для його реалізації. Успіх інвестиційного проекту або підприємства в цілому, незалежно від його розміру, сфери діяльності або форми організації, можливий лише за умови чіткого розуміння можливостей, очікувань і орієнтирів, а також реалістичного бізнес-плану.

V. При оцінці стану та динаміки виробничих ресурсів підприємства було виявлено, що основні засоби підприємства знаходяться в задовільному стані, лізинг основних засобів не здійснювався, що свідчить про самостійність підприємства.

Згідно з коефіцієнтом зносу основних засобів, 49% активів компанії є зношеними, а коефіцієнт оновлення активів зростає (коефіцієнт оновлення у 2022 році на 6,7% вищий, ніж у 2021 році).

За аналізований період фондоддача зросла, а фондомісткість відповідно зменшилася. Також суттєво зросла фондоозброєність.

Аналіз коефіцієнта оборотності активів "Мотор Січі" та порівняння його показників з аналогічними підприємствами важкої промисловості України показує, що ефективність використання ресурсів "Мотор Січі" є кращою, ніж у аналогічних підприємств важкої промисловості України. Виявлено, що ресурсоефективність аналізованого підприємства знаходиться на високому рівні, який більш ніж у два рази перевищує аналогічні показники аналізованих підприємств тієї ж галузі.

На основі цих розрахунків можна зробити висновок, що підприємство ефективно використовує виробничі ресурси.

VI. аналіз ефективності господарської діяльності ПАТ "Мотор Січ" На основі аналізу основних фінансово-економічних показників можна оцінити, що становище підприємства є дуже стійким і має позитивну динаміку.

VII. подальше поліпшення економічного становища підприємства та розвиток його фінансових показників. Взято до уваги, що ПАТ "Мотор Січ" наразі активно розвиває напрямки виробництва, ремонту та модернізації вертольотів в рамках програми вертольотобудування. Прийнято рішення рекомендувати розширити номенклатуру продукції, що випускається. Розроблено бізнес-план нового продукту. Суть проекту полягає в організації серійного виробництва лопатей і хвостових оперень для вертольотів Мі-2, МСБ-2, Мі-8 і Мі-24, а також виробництва інших лопатей, габаритні розміри яких несуттєво перевищують розміри лопатей цих вертольотів.

В цілому, розрахунки показують, що реалізація цього проекту є ефективною і принесе підприємству прибуток у розмірі 23,39%. Термін окупності складає близько 3,4 років: 3,4 роки з урахуванням знижок: запланований обсяг виробництва - 29 комплектів на рік. Собівартість одиниці продукції становить 750 000 гривень. Чистий дисконтований дохід за весь період виконання замовлення становить 29873,1 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барнич Ю.О. Бізнес-план виробничої підприємницької діяльності: Навч. посіб. - К.: ВАТ "УкрНДІСВД", 2017. - 120 с.
2. Беялов Т.Е., Олійник А.В. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її зміцнення. Інтернаука. Серія «Економічні науки». 2016. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/tnzQdtH>
3. Белов М.А. Планування діяльності підприємства: навч.-метод. посібн. для самот. вивч. дисц. - М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.studmed.ru/byelov-ma-planuvannya-dyalnost-pdpriyemstva_a09ffa1.html
4. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування: Навч. посіб. / С.Ф. Покропивний, С.М. Соболев, Г.О. Швиданенко, О.Г. Дерев'янка. – 2-е вид. доповн. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://catalog.uccu.org.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:54716/Source:default>
5. Біла О. Г. Фінанси підприємств : навчальний посібник / О. Г. Біла. - К. : Алерта, 2017.- 186 с.
6. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / М. Д. Білик та ін.. – К. : Київський національний економічний університет. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ubooks.com.ua/books/000222/inx.php>
7. Бурик А. Ф. Планування діяльності підприємства : навчальний посібник / А. Ф. Бурик. - К.: ЦУЛ, 2017. - 260 с.
8. В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович . Економічний аналіз / навчальний посібник. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/458/1/Економічний%20аналіз.pdf>
9. Гапак Н.М., Капштан С.А. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства / Н.М. Гапак, С.А. Капштан // Науковий вісник

Ужгородського університету. - Серія «Економіка». – 2016. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/onz20zi>

10. Градобоев Є.В. Особливості оцінки ефективності діяльності промислових підприємства. «Економіка і управління народним господарством» 2 -е вид., 2015 рік. ст.24

11. Грицюк Е.О. Економіка підприємства: Навч. посіб. — К.: Дакор, 2016. – 303 с.

12. Економіка підприємства: Навч. посіб. / А.В. Калина, А.А. Котвицький, О.З. Стожок. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://cutt.ly/inlpzNs>

13. Економіка підприємства: Підручник / За заг. Ред.. д-ра екон. наук, проф. С.Ф. Покропивного. — 2-е вид., доповн, - 2021. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/4konf/16_5240.pdf

14. Єршов С.В. Бізнес-планування як основа розвитку підприємництва: Монографія. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/DnltwNR>

15. Єфімова Г. В. Методичні вказівки до виконання індивідуального завдання з дисципліни „Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків”. – Миколаїв: НУК, 2017. – 51с.

16. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці: Підруч. – 4 є вид., переробл. та доповн. - Л., 2016. - 335 с.

17. Іванілов О.С. Економіка підприємства: Підруч. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 728 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Ivanilov_Oleksandr/Ekonomika_pidpnyemstva.pdf

18. Ковальчук Н.О., Руснак Т.В. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 11. С. 368–371

19. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. пер. з англ. під общ. ред. Л. А. Волковой, Ю. Н. Каптуревського., 2020 рік – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/Dnxqacl>

20. Л.Г. Мельник, О. І. Каринцева, С.М. Ілляшенко та ін. / Економіка підприємства: підручник. 2020 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/FnzdSoB>
21. М. С. Одарченко, А. М. Одарченко, В. І. Степанов, Я. М. Черненко Основи охорони праці: підручник – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/1840/1/підручник%20ОХОРОНА%20ПРАЦІ.pdf>
22. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф. Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз / Навчальний посібник. 2015 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Otenko_Iryna/Finansovyi_analiz.pdf
23. Офіційний сайт ПАТ «Мотор Січ» - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.motorsich.com/ukr/>
24. «СМІДА» - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://smida.gov.ua/>